

2015

št. 4

CENA 4,00 €

mladika

»KROVNI ORGANIZACIJI, NAJVEČJI DVOJNIK«

Uvodnik

Mitja Petaros

Podobe na obtočnih evrokovancih

Mojca Polona Vaupotič

**KO JE FOTOGRAFIJA
POSTALA UMETNOST**

MAJDA ARTAČ STURMAN

**EKSPLOZIVNI ZAKLJUČEK
ŠOLSKEGA LETA**

kazalo

»Krovni organizaciji, največji dvojnik«	1
Slepi videc – kratka zgodba	2
Eva Perko: Moja zgodba	3
Sramote 21. stoletja	9
Lidija Golc: Vsakomur iz svoje lepene	10
Irena Žerjal: Peta Avenija in smrtne zagate (26)	13
Boris Pangerc: Argentina 1993 (7)	15
Mitja Petaros: Podobe na obtočnih evrokovancih	18
52. literarna nagrada Vstajenje za leto 2015	21
Mojca Polona Vaupotič: Ko je fotografija postala umetnost	22
Majda Artač Sturman: Eksplozivni zaključek šolskega leta	25
Antena	27
Ocene: Helmut Lang, Julijske Alpe (C. Velkovrh); Slovenija raziskuje Kierkegaarda (J. Šček); Ciril Velkovrh, Cerkve in kapele v Sloveniji, posvečene svetima bratoma Cirilu in Metodu (I. Škamperle); Žarko Petan, Hotel Dubrovnik (R. Švent)	36
Knjižnica Dušana Černeteta (112)	40

NOVO!

MARCO MANIN

JOSIP PANGERC

PLEMENITI SLOVENSKI
RODOLJUB

SLIKA NA PLATNICI: Letošnje revije Pesem mladih v organizaciji Zveze cerkvenih pevskih zborov iz Trsta se je udeležilo okrog 900 otrok. Zato so v dveh dneh priredili kar štiri koncerte. Na posnetku zbor Srednje šole Igo Gruden iz Nabrežine, ki ga vodi prof. Štefan Job (foto Maver).

Uredništvo in uprava:
34133 Trst, Italija, ulica Donizetti 3
tel. 040-3480818; fax 040-633307
uprava@mladika.com; redakcija@mladika.com
www.mladika.com

Oblikovanje: Matej Susič

Izdaja: Mladika z.z.o.o.

Registrirana pri trgovinski zbornici v Trstu dne
21.4.1999 pod številko 114276.

Član USPI (Zveze italijanskega
periodičnega tiska)

Reg. na sodišču v Trstu št. 193 dne
6.4.1957 • ISSN 1124 – 657X

Tisk: Grafika Soča d.o.o. – Nova Gorica
Izhajanje revije podpira Urad Vlade RS
za Slovence v zamejstvu in po svetu.

UREDNIŠKI ODBOR: David Bandelj, Erika Jazbar, Ivo Jevnikar, Marij Maver (odgovorni urednik), Saša Martelanc, Sergij Pahor, Mitja Petaros, Nadia Roncelli, Matjaž Rustja, Tomaž Simčič, Breda Susič, Jernej Šček, Zora Tavčar, Evelina Umek in Ivan Žerjal.

SVET REVIJE: Lojzka Bratuž, Silvija Callin, Jadranka Cergol, Peter Černic, Marija Češčut, Danilo Čotar, Liljana Filipčič, Diomira Fabjan Bajc, Lučka Kremžar De Luisa, Peter Močnik, Milan Nemas, Adrijan Pahor, Bruna Pertot, Marijan Pertot, Ivan Peterlin, Alojz Rebula, Peter Rustja, Ester Sferco, Marko Tavčar, Neva Zaghet, Edvard Žerjal in člani uredniškega odbora.

Posamezna številka Mladike stane 4,00 €.
Celoletna naročnina za Italijo in druge države 30,00 €;
po letalski pošti: Evropa 50,00 €, Amerika 60,00 €, Avstralija 65,00 €.

Za plačilo lahko uporabite poštni tekoči račun 11131331 – Mladika - Trst.
Na banki: Zadržna kraška banka - Banca di Credito Cooperativo del Carso
(IBAN: IT58 5089 2802 2010 1000 0016 916; SWIFT: CCRTIT2TV00).

“Krovní organizaciji, največji dvojnik”

V četrtek 16. aprila si je Primorski dnevnik privoščil politično ne preveč korektno dejanje, ko je z vidnim poudarkom objavil intervju s predsednikom Slovenskega raziskovalnega inštituta Milanom Buffonom. Preneumno bi bilo ugibati, ali se je to zgodilo prav na ta dan po naključju ali pa po premišljenem načrtu. Naslednji dan je bil namreč napovedan občni zbor Sveta slovenskih organizacij in nekemu se je pač zdelo dobro in prav, vreči v javnost za skupni razmislek nekaj izzivalnih trditev in tez. Izhodišče so bile Buffonove izjave na okrogli mizi o manjšini v očeh mlade generacije (bila je teden prej), na kateri je izustil očitek krovnima organizacijama, da ne izvajata krovnosti, kar je bilo zelo učinkovito sintetizirano v samem naslovu z velikimi črkami, pod katerim je bil objavljen intervju “Krovní organizaciji, največji dvojnik”. Tako je spet zadonela krilatica o dvojnikih, ki da so največja nesreča, vir vseh težav, krivi nepotrebnih sporov in polemik ter vzrok hudega zapravljanja materialnih in človeških sredstev manjšine. Očitek dvojnikov že nekaj let (pravzaprav desetletij) razsaja v naši skupnosti, buri javno mnenje in razganja našo revno publicistiko. Odmeva tudi preko meje, kjer pa – resnici na ljubo – pojava povsem ne razumejo, kaj šele da bi ga podpirali in podpihovali, kot trdi Buffon v nadaljevanju intervjuja.

Prvi Buffonov besedni izpad nepričakovano prizadene SKGZ, ki je od vedno pravi model krovnosti in ki se je zlepa ni kdo lotil, kaj šele, da bi ji kaj očital. Pravzaprav Buffon nič ne očita, pač pa obžaluje, da ni več tista edina in zveličavna krovná, ki je v šestdesetih letih znala “inovativno in uspešno” povezati kulturo z gospodarstvom. Dodati bi bilo treba, da je takratna SKGZ bila v naši sredini povsem monopolna in samozadostna in da je delala, kar in kakor je hotela v vseh ustanovah, ki jih je postavila na noge in jih vzdrževala (mimogrede: italijanski prispevki sploh niso bili potrebni). Proti koncu osemdesetih let naj bi se ta monopol prekinil zaradi pritiskov iz Slovenije, kar si je sicer Buffon izmislil. SSO je bil ustanovljen sredi sedemdesetih let in je bil obravnavan kot ne-

bodigatreba organizacija, kot nepotreben tujek, ki je skupaj s SSK kvaril enotnost levega tabora. Toda SSO je bil vendar izraz enega dela manjšine, na katerega Ljubljana ni bila pozorna in je še naprej finansirala edinole SKGZ. Ko govori o pritiskih iz Slovenije, Buffon omenja tudi nekakšno popravljanje krivic iz preteklosti. Buffon tega vidika ne pogloblja, pa tudi Primorski dnevnik nič ne sprašuje, za kakšne krivice naj bi šlo. Cilj teh pritiskov, naj bi bilo “integriranje katoliškega dela k oblasti”. Tudi tokrat ni nobenega pojasnila, o kakšni oblasti je govora, kot tudi ne o nekem hipotetičnem “bolj smiselnem sistemu”, ki naj bi nadomestil dotedanjo monopolno prakso. Govoriti o vseh nepojasnjenih zadevah intervjuja bi terjalo celo razpravo, a vendar v Primorskem dnevniku navržene misli nedvoumno utemeljujejo eno samo krovnó organizacijo in enotno vodstvo. To se pravi, da bi se morali vrniti v zlate čase šestdesetih let, čase debelih krav in enotnega (seveda socialističnega) vodstva. Toda debele krave so zbežale in tudi suhih ni več dosti, tudi socializem je že dolgo dramatično odsoten.

Posledica – po Buffonu izsiljene – delitve oblasti, naj bi bilo zabarikadiranje obeh krovnih na področja, ki sta jih najbolj obvladovali. Toda Buffon pozablja, da je SKGZ obvladovala, razen šole in radia, prav vse ustanove, ki so imele opravka z manjšino: ne samo banke, Primorskega dnevnika, gledališča, Glasbene matice, skoraj ves šport, knjižnico, Slori ... vse je bilo domena SKGZ-ja kakor nebroj podjetij, ki so spadala v sistem Safti. In ko so se vse te ustanove (začenši s Primorskim dnevnikom, ki je bil tik pred stečajem) znašle v težavah po propadu banke in s kopico od preteklih uprav (kjer ni bilo zraven SSO-ja) podedovanih problemov, smo jih skupno reševali z ljudmi iz obeh krovnih (tudi s podpisi osebnih bančnih jamstev) in s skupnimi sredstvi, ki smo jih dobivali iz Dežele FJK in iz Ljubljane. Tako se izkažejo kot neresnične in neutemeljene tudi druge trditve, ki zadevajo nesposobnost sodelovanja naših krovnih. Ko je bilo potrebno, tako v preteklosti kot danes, sta krovní ali njune članice vedno našle skupno pot do reševanja tako političnih

(dalje) ➡

Slepi videc – kratka zgodba

Vzemi si pet minut svojega dragocenega časa in preberi zgodbo, ker je res nekaj posebnega.

Dva moža, oba resno bolna, sta skupaj ležala v bolnišnični sobi. Eden od njiju je lahko vsak dan eno uro sedel v svoji postelji, kar je pomagalo odvajanju vode iz njegovih pljuč. Njegova postelja je bila ob edinem oknu v sobi. Drugi mož je moral vse dneve preležati na hrbtu in gledati v strop.

Kmalu sta moža vse ure dneva govorila drug z drugim. Pogovarjala sta se o svojih družinah, svojih domovih, službah, kje sta se vojskovala in kje vse sta bila na počitnicah. In vsak dan je mož, ki je eno uro sedel ob oknu, drugemu opisoval stvari, ki jih je lahko videl zunaj. Mož na drugi postelji je začel živeti za ta enourna obdobja, v katerih je njegov prijatelj razširil svet z dogajanjem in barvitostjo zunanjega sveta. Okno je gledalo na park ob ljubkem jezeru. Race in labodi so se igrali na vodi, medtem ko so otroci po jezeru spuščali svoje male čolničke. Mladi ljubimci so se objeti sprehajali med cveticami in vsemi barvami mavrice. Velika stara mogočna drevesa so lepšala pokrajino, v daljavi pa je bilo videti obrise mesta. Ko je mož ob oknu opisoval vse to v dovršenih podrobnostih, je mož na drugi postelji priprl oči in si predstavljal slikovite prizore. Nekega toplega popoldneva mu je mož ob oknu opisoval parado, ki se je premikala ob jezeru. Čeprav drugi mož ni slišal godbe, jo je videl v svojem umu. Tako so minevali dnevi in tedni.

Nekega jutra je sestra v sobo prinesla vodo za umivanje in ob oknu našla telo moža, ki je mirno umrl v spanju. Razžalostila se je in poklicala bolnišnično osebje, ki je truplo odneslo ven. Takoj ko je bilo mogoče, je drugi mož zaprosil, naj ga premaknejo k oknu. Sestra mu je z veseljem ustregla in potem, ko je poskrbela, da se je udobno namestil, ga je pustila samega. Počasi, z veliko težavo, se je mož dvignil na komolce, da bi prvič sam ugledal zunanji svet. Končno bo imel možnost sam užiti lepoto zunanjega sveta. Napel je vse moči in pogledal skozi okno ob postelji. Gledalo je na prazen zid. Mož je povprašal sestro, kaj bi mogel biti razlog, da je preminuli sosed tako čudovito opisoval stvari v zunanjem svetu. Sestra mu je povedala, da je bil slep in ni mogel videti zidu, ki je stal pred oknom. Rekla mu je: Morda je hotel le osrečiti vas.

EPILOG

Neizmerna sreča leži v osrečevanju drugih, ne glede na naše lastne razmere. Deljena bridkost se razpolovi, a kadar delimo srečo, se ta podvoji. Če bi se rad počutil bogatega, samo preštej stvari, ki ti jih denar ne more dati. Danes je dan, ki ga dal je Gospod, radujmo se, veselimo se ga!

Podari ta dar tudi drugim, morda jutri ne bo več mogoče?

AU

➡ (UVODNIK – dalje s prejšnje strani)

kot administrativno-finančnih problemov. Nena zadnje to lahko še danes preverimo pri primeru, ki ga predstavlja Tržaška knjigarna in njena nesrečna likvidacija. Svoje razmišljanje Buffon zaključuje z zanj zelo logičnim zaključkom, da "sta krovni največji in najbolj nepotreben dvojnik". Si morda Buffon želi tako krovno, ki bo lahko ponavljala stare napake in ne bo nikogar, ki bi ji to lah-

ko očital? Kaj pa naša zakoreninjena delitev? Traja že več kot stoletje in nam ga ne vsiljuje Ljubljana. V Trstu je pod Avstrijo prevladovalo "edinjaštvo", ki je združevalo vse narodnostno zavedne brez levičarjev, ki so se vedno držali zunaj, še v Narodni dom niso hoteli, ker je zanje bil preveč buržujski. Delitev je bila in bo, toda povezati se moramo, ko se potegujemo za skupne koristi.

Eva Perko

Moja zgodba. Kako bi moralo biti ...

Novela je prejela drugo nagrado na 43. literarnem natečaju revije Mladika

Nenadoma se znajdem v popolnoma beli praznini. Ničesar ne vidim, razen čudno bele megle, a bolj me šokira to, da lahko lebdim. Sploh nisem prestrašena, prej presenečena. In rado vedna. Počasi začnem nekje od daleč razbirati glasove, vse glasneje. Vse bolj panično. Slišim kričanje ukazov in v srce parajoče ihtenje. Pa nek ponavljajoč pisk. BIP ... BIP ... BIP ... BIP ... BIP. Prav nekje blizu mora biti, zdaj se zdi, kot da je vsenaokrog. Uf, moja glava! Grozen glavobol imam ...

Kakor da bi šele zdaj odprla oči, se mi prikažejo osebe v belih haljah; podobne so si kot jajce jajcu. Eden od njih drži v vsaki roki kovinsko ploščico, s katerih visijo neki kabli, in se nagiba k meni ... »AA-AUUUU, prasica! To boli ...«

Po neskončno dolgih, najdaljših minutah v mojem življenju, so me le uspeli obdržati tukaj. Lučke še utripajo, ljudje še naprej paničarijo, še vedno se sliši tisti BIP ... BIP ... BIP ... BIP ... BIP. Zdaj se samo še prebudim in ugotovim, kako za vraga sem prišla sem in kaj tu iščem. Zdaj so me pripeljali v sobo s samimi piskajočimi zaspanci. Upam, da je kdo mojim povedal, kje sem. Joj, mama se bo spet razburjala – vedno se razburja. 'Da se ne bo kaj zgodilo!' sem jo kar slišala. Zdaj je sicer ironično – nekaj se je zgodilo, očitno. Tega ne bo hitro pozabila. Je pa zato oči zlat ... Nič ne komplicira, nič ne zahteva in niti približno ni tako nadležen. S starim vedno skupaj drživa, hehe!

No, kaj bom še dolgo čakala!? Cela večnost je že minila pa še lulat me vedno bolj tišči.

Aha, nekdo gre ... Mama in oči. Se vidi, da sta se na hitro oblekla – mama ima gumbe narobe zapete in ovrtnik na desni ji hecno visi na stran. Navadno je tako skrbna glede svoje zunanosti. In vsa objokana je. Vedno je takšna, pretirano čustvena, čeprav je danes objokan tudi oči. Mamino toplo roko začutim na licu, ko me poboža. Tega najbolj ne maram. Močno me stisne za roko in šepče: »Vse bo v redu, ljubica moja, vse je v redu.« Čudno, taka puhlica pa vendarle zaleže, zares si malo oddahnem. »Kako kaže? Vse bo v redu z njo, kajne?« moleduje oče zdravnika zaskrbljenega obraza. »Prezgodaj je še, nič ne moremo

reči. Za zdaj je stabilna in upajmo, da bo tako ostalo,« ga slišim reči. Pa saj ne morem verjeti!? Reci, da se šališ, no! Halo, tu sem! Samo zbuditi se moram. Saj me niti ne boli, vsaj prehudo ne.

»... udarec v glavo ...« Kaj? Kdaj? »... možgani ostali brez kisika ...« Sranje! »...v globoki komi...«

BIP ... BIP ... BIP ... BIP ... BIP.

Zdaj se spomnim; kar naenkrat se mi začnejo prikazovati slike. Brutalni, krvavi prizori, polni kričanja, strahu in letečih predmetov po zraku. Peljali smo se iz kluba. Čudno, da nimam mačka, glede na to, koliko smo spili. Kdo je sploh vozil? Mislim, da nisem bila jaz ...

»Bila je prometna nesreča,« je moje sume potrdil še zdravnik. »Voznik avtomobila je prevozil rdečo luč in se čelno zaletel v avto, ki je pripeljal z desne.« »Kdo vse je bil v avtu?« je tiho vprašal oče. Ojej, si moral vprašati ... »Priatelji vaše hčere – Breznik Jana, Kotnik Gregor, Seifried Alja in Brajla Marko.« Joj, oči, ne glej tako prizadeto! Saj vem, da se ne bi smela družiti z Aljo in Gregorjem in res se nismo. Samo danes so me peljali domov in ... Ne sliši me; komu to razlagam? Zdaj že sama sebi lažem ...

Sranje, kaže, da je resno z mano. Dovolj sem stara, da mi je jasno, da se iz globoke kome ne zbudiš kar tako. A kaj to pomeni? Da se bom pač kdaj drugič zbudila? Kdaj? Čez par dni? Čez par mesecev? ...

No, dobro, hitro je še, seveda ne morejo vsega vedeti. Ne vedo, kakšna borka sem jaz! Večna optimistka, polna energije in trmasta. V približno odlični fizični kondiciji in v najboljših letih. No, prav, lahko bi malo manj in manj pogosto pila in se zabavala, ampak sem še mlada in rada grem ven. He he, še dobro, da tu pa tam kadim travo – baje je zdravilna. Malo mi je žal, da nisem nekoliko pobrskala po netu; sedaj bi vedela, če mi prav pride.

Res bi lahko bila v boljši kondiciji. Kar prešinilo me je, da že celo večnost nisem šla niti na sprehod. Da me ni sram! Nenadoma se mi je razodelo, zasijalo v popolni jasnosti. Ne rabiš biti vitek, da si fit, moraš pa biti fit, da si vitek! Jebemo, če bi se mi to posvetilo že kdaj prej, bi se mojega trebuščka že zdavnaj znebila. Takoj, ko pridem od tu, začnem! Tokrat zares.

Mami, prosim, ne joči, no. Tukaj sem, čisto zraven tebe, Daj no, pobožaj me po licu, boš videla, da sem tu notri. Prosim, mami ... Oči, povej ji, reci, da bo vse v redu. Moje telo potrebuje samo malo okrevanja, da spet zaštarta. Ja, tako je, počitek rabim. Jutri bo že bolje, bosta videla.

BIP ... BIP ... BIP ... BIP ... BIP.

Veliko precej bolj potrpežljivih ljudi bi ta zvok spravljaj ob pamet, jaz pa nisem potrpežljiva niti ob najboljših dneh. Ure in ure že strmim v strop in se trudim, da ne bi mislila na nič. Po glavi mi pa odmeva BIP ... BIP ... BIP ... BIP ... BIP. Nenehno in glasno opominjane, ki mu je nemogoče ubežati, globoke tišine noči ne pretrga noben drug zvok. Nobenih korakov po hodniku, nobenega spoštljivega šepetanja sester, ki pridejo menjat infuzijo in katetrsko vrečko, nobenega ptičjega petja na okenski polici. Samo jaz in večno piskanje.

Kaj pa, če ne bo bolje? Ne! Tako ne smem misliti. Zdaj je pa zares pomembno, da sem potrpežljiva. Glavo pokonci, punca! Nisi ti take sorte, da bi tako enostavno končala. Šele na začetku poti si in neka brezvezna prometna te že ne bo ustavila. Si videla kje kakšen tunel, svetlečo svetlobo ali koga od prednikov?! No, vidiš ...

AAAAAAAAAAAAuuu, TO BOLI!! NE MOREM DIHATI ... O TI MATER, KAKO TO BOLI!

Kaj za vraga se dogaja? Soba se je spet napolnila z belimi haljami, paniko in kriki ... Oči, mami, kam gresta? NE! Pustite jih tukaj, strah me je samo! Mami! Strah me je ...

Strah me je, da ne bo vse v redu. Tale epizoda zdajle ni dober znak, toliko že moram biti realna. Strah me postaja, da se res lahko vse konča kar tako; tukaj in zdaj. Čez noč. »Še včeraj si krulil, danes te več ni ...«* (iz pesmi Furežni dan: MI2)

»Strdek je iz noge potoval po telesu in se zagozdil v pljučih, smo ga že odstranili ...« Mlademu zdravniku je vidno nelagodno, tresoč roke bi rad skril nekam pred pogledi, a nima kam. Slabih novic ne more biti enostavno sporočiti staršem, razumem ga.

»... malo možnosti, da se prebudi, več bomo vedeli v prihodnjih dneh. Ne izgubite upanja!«

KAJ?! Pa ni možno!? ZAJEBAVAŠ?!

Ma daj, pokazala bom jaz njim ... Ajde, odpri oči! No daj, pomigaj s prsti, rigni, kihni, prdni! No! Nekaj naredi, ne leži samo tam ko kup dreka. Zmigaj se! Aaaaaa, zakaj nič ne deluje?! Zakaj se ne zbudim?! Zakaj ne morem nikomur dopovedati, da sem tu!? Nič mi ni, kako vam ni jasno?! Spustite me ven! Jaz sem šele na začetku poti ...

Na začetku poti, jebenti! Saj še sploh nisem začela živeti! Ničesar še nisem doživela, nisem še postala oseba, kot bi rada bila. Saj ne morem biti tako kmalu oropana vseh možnosti in priložnosti, ni pošteno ... Nisem še videla dovolj sveta, da bi bilo sedaj kar konec!

Rada bi še potovala. Tako, z nahrbtnikom, brez agencij in planov, raje svobodno in spontano, ko bi bilo vse odvisno od mene in bi se lahko zanesla le nase. Spoznavala bi takšne in drugačne ljudi, vseh barv, kultur, navad in karakterjev, hkrati pa bi najbolj spoznala samo sebe. Zakaj nisem nikdar potovala!? Vsako poletje sem zapravljala čas s prijatelji na morju, vedno isto mesto, vedno isti ljudje, vedno isti kafič na plaži, namesto da bi si razširjala obzorja. Z vlakom, štopom in avtobusom, šla bi peš in z rolerji, sposodila bi si kolo ali ga ukradla; zakaj nisem nikoli naredila česa takega?! Nisem uspela videti niti Eifflovega stolpa niti Mona Lize niti poševnega stolpa v Pisi ali londonskega Big Bena. Niti na Blatno jezero nisem nikoli šla, pa je res blizu. Rada bi videla deževni pragozd, Grand Canyon in Niagarske slapove, pa tudi bele peščene plaže Somalije in v črno zavite matrone Turčije. In še in še- zdaj se niti vsega ne spomnim. Žal mi je, da se nikdar nisem naučila igrati kitare; lahko bi se z glasbo preživljala na mojih vrandanjih. Vedno sem si želela igrati kitaro! Kako le nisem našla časa za to?!

BIP ... BIP ... BIP ... BIP ... BIP.

Kako neki je z ostalimi? Nihče mi nič ne pove, vidijo moje pokvečeno telo in sploh ne pomislijo, da moje misli še vedno delujejo, še vedno čutim, mislim in upam, neskončno upam, da se vse to dobro konča. Za vse ... Spomnim se, da je Alja sedela spredaj, pred mano, njeni bujni rjavi kodri so na vseh straneh segali preko naslonjala za glavo. Kar naprej se mi prikazuje, kako se obrne nazaj k meni in si s prižganim jointom skoraj skuri čupo. Nekako se ji je to zdelo takrat neznansko smešno. Grega je sedel poleg mene in mi šepetal raznorazne packarije, ki bi jih rad počel z mano in bi jih jaz raje počela z Markom. Divji, neukročeni Marko, vir mojih mladostnih fantazij, ravno dovolj neumen in preveč zaverovan vase, da bi me opazil ... Kje je pa on sedel? Je on vozil? Ne morem se spomniti ...

Kot kaže, jaz ne bom nikoli sedla za volan. Nikdar si ne bom sposodila očijevega novega avta in ga čohnila pri parkiranju, ne bom ostala na cesti brez bencina in nikoli ne bom težko prisluženega denarja skrbno dajala na stran za svoj sanjski avto. Hm, saj niti ne vem, kateri je moj sanjski avto, nisem imela dovolj časa, da bi se odločila.

BIP ... BIP ... BIP ... BIP ... BIP.

Zdravnik je nazaj. Roke se mu spet tresejo. Morda se mu vedno tresejo ... Upam, da ni kirurg, hehe! Čisto resno! Močno upam, da ni on tisti, ki reže, ko je treba rezati. Sploh ga ne razumem, tipa, kaj govori. Eno za drugo navaja dolge medicinske izraze, ki jih nisem še nikoli slišala. Zato ne bi šla nikoli študirat medicine; kdo se bo učil vse te izraze, jebenti! Ojej, oči je tudi popizdil in ga natulil, naj vendar pove po slovensko, hehe!

»Stanje vaše hčere je stabilno, a nespremenjeno. Skrb vzbuja dejstvo, da se sploh ne odziva na naše poskuse prebujanja. Tako ne moremo storiti ničesar, lahko samo čakamo.«

»Kako to mislite? Saj že zdaj samo čakamo ...« Mama je videti prav obupana. Uboga mama, to je preveč za njeno občutljivo naravo. Nove in nove solze ji vrejo, ko jo zdravnik prime za roko in ji pove: »Hočem vam povedati, da obstaja le majhna možnost, da se zbudi. Vem, da kaj takega ni enostavno sprejeti, na voljo imamo psihologa, ki svetuje družinam v teh situacijah. Pred sabo imate nekaj težkih odločitev.«

BIP ... BIP ... BIP ... BIP ... BIP.

Ne bo mi uspelo? Je to želel povedati? Dejansko je tu konec poti!? To je to?!

BIP ... BIP ... BIP ... BIP ... BIP.

Mami? Oči? Mami ...

BIP ... BIP ... BIP ... BIP ... BIP.

Tišina v piskajoči bolniški sobi postaja gosta kot megla, dve izgubljeni postavi vidim neke v daljavi, lupina žalosti in obupa, ki ju obdaja, postaja vse bolj trdna in neprebojna. Jaz pa čutim strah. Seveda sem žalostna, a me je neskončno strah. Niti za trenutek nisem pomislila, da je zares tako hudo, zdaj ko vem, sem ... olajšana. Zakaj neki sem olajšana? Ker je vedeti bolje, kot spraševati se in imeti upanje? Ko se upanje razbije na drobne koščke, ne ostane več nič, za kar bi se boril. To ni samo popoln konec vsega, je lahko tudi začetek brezmejne svobode.

Ampak jaz še nisem pripravljen, šele na začetku poti sem ...

Nisem še ... ničesar še nisem. Toliko doživetij me še čaka, toliko izzivov, ki jih še moram premagati, toliko neumnosti, ki bi jih nekoč lahko obžalovala in se jih na tiho spominjala z nasmeškom. Ne morem verjeti, zamudila bom celotna študentska leta. Pa tako sem jih planirala in se jih veselila. Zame ne bo predavanj, pritiskov pred izpiti, torkovih žurk, vračanja v študentski dom ob poslušanju ptičjega dretja in prometa jutranje konice s strganimi hlačnimi nogavicami in premalo volje, da bi preverila, ali imam mobilni in

denarnico. Nikdar ne bom doživela trenutka, ko bi se preko preizkušanja različnih identitet in socialnih fiaskov končno razvila v osebnost, s katero bi bila zadovoljna. Od časa do časa sem sanjala, kako se z retro kolesom peljem skoti vrveče mesto – v košarico spredaj odložim lično torbo s prenosnikom, jesensko sonce in veter se izmenjaje lovita v mojih dolgih laseh. Do takrat bi že usvojila umetnost oblačenja modno, mladostno in priložnosti primerno ter se ne bi več znašla vsa prepotena s predebelim puloverjem na vroč pomladni dan in takoj naslednji, a hladni dan ne bi več hodila naokoli s pomodrelimi prsti na razgaljenih nogah. Ne bom se uspela prerekati s kakim prepametnim profesorjem o resnično pomembnih zadevah, ki se zdaj zdijo izrazito nepomembne, ne bom se grizla skozi gradivo dolgo v noč in dolge ure posedala na kavi s študijskimi kolegi in razglabljala o pomenu in smislu življenja. Čudovita leta bodo to, nepozabna!

BIP ... BIP ... BIP ... BIP ... BIP.

Ne morem, ne želim se osredotočati na svoje pohabljeno telo, ki nemočno in brez življenja leži na postelji. Čutim vajine roke, mami in oči, kako mi masirajo dlani in slišim vajine besede spodbude, naj se vendar zbudim, in slutim vajino žalost. A vseeno nisem popolnoma tukaj ... Potapljam se v globine nemoči in obupa, trudim se plavati proti površju, a me vedno znova grabijo tokovi sprijaznjenja z usodo ...

BIP ... BIP ... BIP ... BIP ... BIP.

No!! Pa kaj je zdaj to!? Pa ne, da sem obupala, še preden sem se prav začela boriti?! Saj ne morem verjeti ... Ajde, zberi se, punca, vzemi se v roke, ne boš menda besed tega tresočega dohtarja vzela smrtno resno! Ko da so zdravniki nezmotljivi, no! Vsako leto plačujejo milijonske odškodnine zaradi svojih napak, menda, kako za vrača bi ravno v mojem primeru imeli prav? Prosim te lepo ...

Oči bo izvrtal kakega boljšega zdravnika, ki se mu roke ne bodo tako tresle, upam, in povedal bo, da je vse, kar potrebujem, malo spanja in vitaminčkov naravnost v žilo. Nič ne bi imela proti kakim analgetikom, glava mi spet razbija. Preveč premišlujem in se premalo osredotočam na zdravljenje. Nič še ni izgubljeno, puška še ni v koruzi in pregovorna debela gospa še ni odpela. Tako, tukaj in zdaj, naj se ve, sem se odločila, da to ni konec moje poti, še zdaleč ne! Še bom kolovratila in motovilila naokrog, iz mene še nekaj bo! Izučilo me bo, boste že videli!!!

BIP ... BIP ... BIP ... BIP ... BIP.

Spet bele halje. Sita sem jih že, a se še množijo. Preverjajo monitorje, odpirajo kartoteke in jih spet

zapirajo, jemljejo vzorce in se vsi po vrsti mrščijo. Komaj se jih navadim, že pridejo novi. Trudijo se, da bi dajali vtis, kakor da vsakodnevno obravnavajo takšne primere, na skrivaj se pa prav tako tresejo kot tisti tresoči dohtar. Da bi me pa kateri popraskal po nogi, to pa ne! Srbi ko hudič! Hitro, misli na nekaj drugega!

BIP ... BIP ... BIP ... BIP ... BIP.

Kje sem že ostala ... Aha. Boste že še videli, jaz bom še živela svoje sanje! Prej nisem nikoli mislila na to, kaj bom, ko bom velika, saj je bilo vse življenje še pred mano. Ta izkušnja me bo naučila vsaj to, da sem še kako minljiva, prekleto, v enem samem trenutku se lahko vse konča in naenkrat si samo prah v vetru, samo še ena ugasla kresnička v visoki poletni travi, samo še odzven zadnje note v simfoniji.

Nenavadno mi je premišljevali o koncu poti; nikdar mi še ni bilo treba, ker sem mlada in polna življenja ... in vse to. A zdaj si želim, da bi od časa do časa pa vseeno pomislila na to, da nič ni večno in da je konec za vse nas pravzaprav samo za vogalom. Želim si, da bi se bolj zavedala, da je pot, ki jo prehodimo do tja, pomembna. Želim si, da bi moje življenje imelo nek pomen, preden se pot konča. Bojim se utoniti v pozabo, bojim se, da mojega imena ne bi bilo mogoče povezati z ničimer. Bojim se biti samo še ena tragično mlada žrtev prometne nesreče! Statistika! Zato mi mora uspeti, moram še pustiti svojo sled v svetu, moje ime mora odzvanjati z gora! Zato, punca, napni vse moči!

BIP ... BIP ... BIP ... BIP ... BIP.

Uspešna bom. Ne glede na to, kaj bom, ko bom velika. Karkoli bom že izbrala, bom to z veseljem opravljala. Z veseljem bom šla v službo in se veselila soočanja z izzivi. Prav tako se bom odpravila domov in prosti čas z veseljem preživela z ljudmi, ki mi bodo ljubi. Karkoli bomo že počeli skupaj, bomo to počeli z veseljem. To bi bil pravi uspeh v življenju, se mi zdi. Nasmejana skozi življenje. Vse bom dala od sebe, da bom osrečevala sebe in druge in ne bom pustila, da me življenje potolče kot toliko drugih. Ne bom zapravljala dela svojega življenja v brezcilni službi, ki me ne bi veselila, doma pa preostanek življenja buljila v televizijo. Vsak dan posebej se bom potrudila, da bom doživela kaj spomina vrednega. Nekoč bi morda rada napisala spomine in bi rada imela kaj zapisati!

BIP ... BIP ... BIP ... BIP ... BIP.

Ko že tako dolgo poslušáš eno in isto monotono ponavljanje določenega tona, se ti vgravira v možgane in se vsili v vsako misel, vsako celico te misli in jo popolnoma preplavi. Narekuje mi ritem, kakor glasbenikov metronom in mi ne pusti iz teh, grobo vsiljenih tirnic. Zato takoj vem, prebudi me iz okvirjev navajenosti, ko

se en ton ne ujema. Čisto pretanjeno in skrivoma se zaporedje nekoliko spremeni, a takoj ugotovim.

BIP ... BIP ... BIP ... BIP.

Glava, roke, noge, trup ...? Ne, nobenih sprememb ni, nobenih sprememb ni, nič posebnega se mi ne dogaja! Celo glavobol je izginil. Lahko samo radovedno čakam, kaj neki to zdaj pomeni. Aha, ena sestra je že pritekla. Zlate so, te sestre, vedno so pri roki in precej bolj potrpežljive in strpne so kot vse te bele halje, ki zdaj tečejo. Zaskrbljeni obrazi in begajoče oči me sploh več ne presenečajo.

Utrujena sem. Misli, ki so še pred trenutki bile jasne, so prenehale imeti smisel, v vedno gostejši megli že težko najdem prave besede. Kot metulj, ki frfotajoče išče pot do naslednjega cveta, tavam po temačnih rovih mojega uma in upam, da naletim na kaj znanega, uporabnega. Močno se upiram videti temačnost, kjer bi morala biti prihodnost, kakor mi jo podzavest vedno znova predstavlja. Vsakič druga zgodba z vedno istim koncem. Zatiskam si oči, nočem ga spet in spet videti, predobro ga poznam, tudi v tej megli ga prepoznam, saj sem ga doživela ...

Uh, kakšno olajšanje!

BIP ... BIP ... BIP ... BIP ... BIP.

Neznansko sem utrujena. Presedajo mi že vsi ti ljudje, kako neprestano jadikujejo in vijejo roke iz obupa. Odkar sem tukaj, še minute nisem bila sama. Saj jih razumem, a zares pogrešam kak nasmejan obraz. Pogrešam koga, ki ni oblečen v uniformo. Hmm, pravzaprav me razen staršev in osebja res še nihče ni obiskal. Morda jih ne spustijo naprej ... ja, to bo. Če bi lahko, bi že bili tukaj. Saj bi, kajne?! Saj me niso že pozabili in mirno živeli naprej, kakor da me sploh ne bi bilo?! To se z menoj poigrava samo domišljija! Meša se mi že ... Čisto sama sem tu notri, nikogar drugega nimam za družbo tu notri kot samo sebe. No, na srečo sem vsaj zabavna. Veliko raje sem sama, kakor da bi bila ujeta tu s kakšno večno jamrajočo Matejo, ki bi nenehno javkala, zakaj ravno ona in kaj ji je bilo tega treba. Ali pa z bedasto Jano, ki se vedno naknadno smeje šalam, ker jih ne razume. Ona verjetno še do sedaj ne bi pogruntala, kaj sploh počne tu ...

BIP ... BIP ... BIP ... BIP ... BIP.

In kaj jaz počnem tu?! Nič, čas zapravljam ... Vegetiram. Saj živim, a ne zares. To že ni življenje, to niti životarjenje ni ...! AAAAAAAAAA, ZBUDITE ME ŽE ENKRAT!!! Ne prenesem več tega ... tega MUČENJA! NI FER!!!

BIP ... BIP ... BIP ... BIP ... BIP.

Ujeta sem. Nezadržno ujeta sem v brezživljenjskem telesu, ki kljub vsemu mojemu prigovarjanju niti s pr-

stom ne migne. Ne prdne, ne kihne, ne rigne, ne naredi ničesar, da bi se iztrgalo iz predvidevanj zahodne medicine in naredilo čudež, ki ga je nedvomno sposobno. In nikdar ne bom izvedela, zakaj se ne zgane to ne mrtvo in ne živo telo. Kaj naj naredim?! Kako naj popravim to stanje?! Kdo mi lahko to pove?! Ne verjamem ravno v Boga, a če je kdo nad nami, ki vleče vrvice usode in lahko spremeni nespremenljivo, naj se mi končno javi in razkrije svoje pogoje. Sprejemem vse, kar želi od mene, vse obljubim, da bi le še kdaj lahko objela svoje starše, še kdaj zadihala s polnimi pljuči in dobila nazaj svoje življenje. Klinc pa moje življenje, poboljšala se bom, prisežem, in do konca se bom izboljševala. Kaj bi rad, da obljubim?! Ne verjamem, da bodo kake spovedi in obiski cerkve ob nedeljah kaj zalegli, a če želiš, obljubim tudi to. Pomagala bom pomoči potrebnim, skrbela bom za zavržene živali in ločevala smeti; vem, da ti je to pomembno. Karkoli bo potrebno; samo reci, kaj naj naredim!

Ne vem prav, kaj se dogaja in od nevednosti se mi meša. Na koga naj se obrnem, na čigav čudež naj računam?! Nisem se še niti utegnila odločiti, ali verjamem v posmrtno življenje ali morda mislim, da me čaka večno trohnenje med prstjo in črvi. Morda bom že v kratkem lebdela med ostalimi angelčki in brenkala na lutnjo ali pa se bom novega življenja veselila kot pisan metulj, ne vem. Kdo pravzaprav ve zagotovo? Še papež je verjetno presenečen, ko se sooči s svojim koncem in ugotovi, da si ga niti približno ni tako predstavljal. Rada bi videla, da po koncu svoje poti prideš v neke vrste čudovito ordinacijo, kjer ti čudoviti, prijazni liki povedo, kaj si storil prav, kaj ti je delalo težave, kje si popolnoma pogrnil in kaj lahko storiš, da to popraviš, še preden greš na novo pot. Predstavljam si, da je ordinacija kakor nekakšna planinska koča, v katero se zatečeš, bogat od življenjskih izkušenj in izmučen od bremena, ki ga nabiraš skozi življenje. V koči se očistiš, okreпчаš in se pripraviš za naprej. Spočiti in navdušen nad novo potjo se odpraviš novim dogodivščinam naproti. Da, to bi pa lahko verjela. Halo! Je kdo tu, ki mi lahko potrdi kaj od tega?! Daj, javi se, no! Kadarkoli, saj nikamor ne grem ...

BIP ... BIP ... BIP ... BIP ... BIP.

Hej, to so vendar moji sošolci in prijatelji. Niso me pozabili, vsi so tu ... Miha, Ana, Marko, Gregor, Alja – kako lepo, da ste prišli. In Jana, z obvezo preko glave in z mavcem na roki, je tudi tukaj. Res sem ganjena, kar toplo mi je pri srcu.

Gregor me prime za roko in mi jo krepko stisne. Zašepeta: »Oprosti ...«, a ne nadaljuje. Njegove oči so rdeče in mokre. Ko se ozrem po ostalih, niso dosti dru-

gačni, pordelih oči in sklonjenih glav. Vem, da pogled name ni ravno prijeten, a slutim, da ni samo to ...

»Pogrešamo te, nismo te pozabili ...« S skrušenim glasom je še nekajkrat ponovil moje ime, nato pa odtegnil prste in se odmaknil. Jana me z druge strani poljubi na lase in na hitro šepne: »Hvala za vse, draga moja ...« in se ravno tako odmakne. Vsa zmedena na svoji začutim tudi roko profesorice Šmigoc; ne morem verjeti, da me je tudi ona prišla bodrit. Hm, prišla bodrit?! Seveda me ni prišla bodrit! Kako sem neumna, prišla se je posloviti! Vsi so zato tukaj, da me še zadnjič vidijo ... PIZDA MATERNA!!!

BIP ... BIP ... BIP ... BIP ... BIP.

Kako za vraga naj se borim za življenje tu notri, če zunaj nihče ne verjame, da mi lahko uspe?! Kako naj še sama verjamem, da mi lahko uspe?!

Kako si drznejo tako malo ceniti moj trud?! A si sploh predstavljajo, kako je šele meni težko?! In prav nič lažje mi ni, ko se zvrtijo tako pred mano, eden za drugim! In prav vsi po vrsti so že obupali ...

Seveda, Jana, vidimo se na drugi strani ... Daj no, malo upanja pa le imej! Tudi jaz imam tebe rada in tudi meni je žal, da ti tega nisem uspela prej povedati. Ravno zato se še ne morem posloviti. Vsem vam moram to še povedati. Na glas in v obraz.

Alja, punčka draga ... Ne joči, no, zadnje dneve sem videla že preveč solz. Kje je vendar tisti tvoj nasmešek, s katerim se znaš odkupiti za vse neumnosti, ki sva jih užpičili?! Ravno prav naiven z izdatno merico zapeljive porednosti, da nama je povrnil stroške marsikatere pijače in velikokrat uredil prevoz domov. Ne boš me pogrešala, no! Zagotovo bo še veliko prilžnosti za vse. DAJTE SI REČI, NO!

Hej, kam greš? Aja, vrsta je ... Joj, to bo trajalo še ves dan. Kdo je to odobril, za vraga?! Moja draga, čustvena in sočutna mami, ki vedno prekleto dobro misli. No, saj če bi moj čas zares prihajal h koncu, bi ji morala biti hvaležna ... Moram pozabiti na hčerinske navade in se ji zahvaliti ob prvi priliki.

Oh, kako je lep, še vedno me presune pogled na te goste, valovite lase peščene barve. Kakor da so vsi sončni žarki usmerjeni nanje, da se svetlikajo in mu obkrožajo obraz. Vedno se bom spraševala, kakšen neki mora biti občutek pestovati to glavo, nežno pobožati čelo in s prsti iti skozi ta pšenični oblak. Dokler Marko ne odpre ust, je popoln fant na dobri poti, da postane čudovit moški. Seveda me boš pogrešal in vse ostale puhlice, ti prelepi tepček. Prepričana sem, da bi uspel izdavit kaj bolj pomenljivega, če bi si bila zares namenjena še za kaj več kakor mladostno poletno romanco, ki bi se je naklonjeno spominjala še na stara leta.

»Ljudje umirajo. Stari, mladi, beli, črni, rdeči, bolni, zdravi, dobri in slabi. Vsi bomo to doživeli, prav nihče se temu ne bo izognil, a kljub temu vsi živimo, kakor da smo neumrljivi, kakor da prav nam pa čas ni skrbno odmerjen. Ženemo se za nekimi abstraktnimi uspehi, ki so konec koncev nepomembni, stremimo k nekim ciljem, svoje strahove skrivamo za masko ambicioznosti in pozabljamo, da je edino, kar zares šteje, ljudje, ki nas obkrožajo. Pozabljamo živeti. Zares živeti ... Draga moja, neskončno žalostno je, ko se komu zaključí pot, še preden uspe zares ceniti svoje blagoslove, a vedi, da si se mene in vseh tukaj dotaknila bolj, kot misliš. Nihče te ne bo pozabil, verjemi.« Tudi oči moje razredničarke se mokro zasvetijo, ko se dotakne mojega lica in me poboža.

Ne zdržim več ... Vse to je preveliko breme zame, nisem si tega zaslužila. Zakaj so me soočili s tem prekletim izzivom, če nisem dovolj močna, da bi se spopadla z njim?! Nikogar več ne želim videti ...

BIP ... BIP ... BIP ... BIP ... BIP.

Kaj pa, če se ne motijo?! Kaj pa, če imajo prav oni in ne jaz?! Kaj bo z menoj?! So to prav zares moje zadnje ure, ki jih bom doživela?!

BIP ... BIP ... BIP ... BIP ... BIP.

Ali res ne bom nikdar več bosa tekla po jutranji rosi?! Ne bom nikdar priplezala na vrh hriba in verjela, da sem na strehi sveta?! Nikdar ne bom občutila radostnega zmagoslavja, ko bom pretekla svoj prvi maraton! Nikoli ne bom napisala pesmi ali spletla puloverja, nikoli ne bom vzgojila svojega paradižnika in nikoli ne bom občutila žeje po prekopavanju lastnega vrta, ki jo pogasi samo mrzlo pivo. Nikdar ne bom vrgla modrca na oder svojemu najljubšemu pevcu! Nikdar se ne bom gola kopala v mestni fontani in ne bom vrgla kocke nasilnemu policaju na kakem protestu! Nikdar se ne bom uspela goreče zavzemati za ... karkoli! Nikdar ne bom posadila drevesa in ne bom prekinila pretepa nekih mladcev, ki bi se spravljali na slabotnejšega vrstnika!!!

Kaj, če je vse res?! In se ne bom zbudila v sončno jutro, kakor da so to bile vse samo moraste sanje, iz katerih bi se naučila življenjskih lekcij?! Kaj, če je to zadnja postaja na moji poti, jaz pa ne morem nikomur povedati, da bi rada samo prestopila ...

BIP ... BIP ... BIP ... BIP ... BIP.

Oh, mami, tako me je strah. Navsezadnje sem le majhen, tolažbe potreben otrok v prekmalu odraslem telesu. Nočem misliti na to, kaj vse bom zamudila, a vendarle ne morem nehati misliti na to. Nikdar ne bom več srečna v ljubezni in nikdar več ne bom razočarana! Nikoli ne bom upajoče čakala na čudovi-

ttega princa pod uro na železniški postaji in v solzah spoznala, da ga ne bo! Nikdar ne bom strtega srca in čustveno ranjena podrla cele četice godnih mladeničev, da bi se tistemu nemu nespametno maščevala! Nikdar se ne bom v solzah ob banjici sladoleada odrekla moškim in nikoli ne bom spoznala tistega, ki bi mi povrnil vero ne samo v nasprotni spol, temveč v človeštvo nasploh! Z enim samim pogledom, z enim dotikom bi povzročil popoln preobrat v mojem svetu, vse bi naenkrat imelo smisel in zaradi njega bi se tudi sama trudila postati boljši človek. Ne morem verjeti, da iz tega nič ne bo!!!

In, draga moja mami, ne boš spoznala in tudi sama vzljubila svojega zeta, ne boš razvajala najinih otrok in ne boš zalivala najinih rož, ko bova na dopustu. Skozi svojo izkušnjo čarobnosti materinstva bi te vedno bolj spoznavala in končno bolje razumela. Ne bom ti občasno jokala na rami, potem ko bi puberteto prerasla in spoznala, da si moja zaveznica v dobrem in slabem, ena od izredno redkih takih v vsakem življenju ... Oprosti mi, mami. Zelo te imam rada, moraš vedeti. Žal mi je, da me ne bo tu zate, ko bo oči v brezupnem iskanju lastne mladosti podlegel vsiljivim čarom kake brhke mladenke. Ne bo me tu, da bi ti dala vedeti, da tudi po razočaranju pride sreča, le dopustiti ji moramo, da se nam prikrade v srce. Ne bova ga skupaj v solzah preklinjali in ne bova mu skupaj odpustili, ko bo uvidel lastno neumnost, se seveda pokesal in znova spoznal, da je topel dom najlepša stvar v življenju.

In oči. Prvi in najpomembnejši moški v mojem življenju! Vse svoje moške bi vedno primerjala s teboj. Vedno bom vedela, da si mi kril hrbet, takrat ko je bilo to pametno ali ne. Hvala ti! A ne bo me tu, da bi me naučil, kakšnih fantov se moram izogibati, kako se menja avtomobilska guma ali univerzalnih resnic o moških in ženskah! Ne boš imel priložnosti razložiti mi pravil ob športnih prenosih ali kako je pravzaprav pomembna taktika v športu! In življenju!!! Ne boš mi mogel pomagati razumeti, da se imam pravico glede čisto vsega odločati sama, a bom morala prav tako sama sprejeti posledice svojih odločitev! Poskušal si, zdaj vem. Nikdar ne boš svojim prijateljem ponosno kazal moje diplome ali slik svojih vnučkov, nikdar ne boš prirejal družinskih piknikov, kjer bi lastnoročno zažgal celo goro mesa, da bi na koncu naročili pico in se še dolgo smejali temu! Ne boš mi brezpogojno stal ob strani pri vseh življenjskih odločitvah in ne bom neutolažljivo jokala pri tvojem grobu! To čaka tebe ...

BIP ... BIP ... BIP ... BIP ... BIP.

Koliko dobrih knjig ne bom prebrala, koliko odlične glasbe bom zamudila! Koliko žuborečih potokov in škripanja gugalnic kje na sprehodu, koliko otroškega smeha, iskreno srečnega v svoji prvobitnosti! Nešteto osupljivih sončnih zahodov, ko spoznaš, kako majhen si pravzaprav v primerjavi z najlepšimi umetninami narave. Zamudila bom trenutke, ko bom iz obupa in žalosti naslonila glavo na rosno okno in strmela v deževno noč, izkušnje, ki sicer bolijo, a te tudi kaj naučijo. Zamudila bom tisti droben trenutek sreče, ko odlično kosilo nadgradiš s kepico najboljšega sladoleda ali ko ves premočen po koncu groznega dne stopiš v kadečo se kopel in splakneš tegobe stran. Ne bom doživela tiste jeze ob spoznanju, da te nekdo vleče za nos in si si končno pripravljen priznati. In enostavno oditi. Nikdar ne bom čutila

materinske ljubezni, ne bom čutila rok svojih otrok, kako me objemajo okrog vratu, me ljubijo in brezpogojno zaupajo. Ne bom jih kot levinja branila pred vsem hudim, tudi pred samimi sabo.

Ne bom mogla doživeti z vsakim od vas, dragi moji, tistega posebnega trenutka, ki poveže ljudi za vedno v čudovitem prijateljstvu! Tudi jaz vas bom vse pogrešala! In hvala, da ste prišli.

Vem, da bi lahko bili ponosni name, ko bi le imela več časa, da vam pokažem! Resnično bi me lahko imeli radi. Ko bi le ... Če bi le ...

BIP ... BIP ... BIP ...

Eva, imaš čudovit besedni zaklad in napisala si krasno zgodbo! Res imaš žilico za pisanje! Verjemi, da sem ob branju imela solzne oči!

Sramote 21. stoletja

Kako naj zvečer mirno sedem pred televizor in gledam svoj priljubljeni program;
kako naj načrtujem svoj poletni dopust na morju ali v hribih;
kako naj načrtujem nakup prepotrebne garderobe za poletje;
kako naj z dohodki preživim in po možnosti še kaj prihranim za težke dni, ki me čakajo;
kako naj razmišljam, kam me bo zanesla pot prihodnji weekend, da se odpočijem od tedenskih skrbi in dela;
kako ... kako ...

Vse to se sprašujem, ko na stotine lačnih in nesrečnih ljudi tone v Sredozemskem morju v iskanju kosa boljšega kruha, ki jim ga njihova domovina ne more dati;

ko na tisoče in tisoče ljudi hrepeni po svobodi in preživetju;

ko na desetine ljudi obglavljajo samo zato, ker so kristjani in njihove umore prikazujejo na televiziji in internetu;
ko se vsa ta človeška tragedija odvija tako rekoč pred mojimi očmi in pred svetovno javnostjo in politika ne migne s prstom, da bi vse to preprečila?

Koga naj volim na prihodnjih volitvah?

Samo papež je uporabil za vse to grozno in krvavo početje in sprenevedanje en sam in točen izraz: sramota!
Sramota 21. stoletja.

Kondor

Lidija Golc

Vsakomur iz svoje lepene

Ciklus je prejel drugo nagrado na 43. literarnem natečaju revije Mladika

Če poguglaš Sojnica, te stroj napoti na Sevnico,
čudovit kraj ob Savi, z gradom pa brestaniško baziliko
in ekološkimi kmetijami, grajsko vinoteko in bližnjo Blanco ...

Ampak napisal si Sojnica,
rad bi sončno Sojnico nad Celovcem,
Zwanzgerberg, v Žrelcu,
kjer ima zadnji dom prvi ravnatelj slovenske gimnazije
v Celovcu. Tisto blizu Radiš,
od tu se mnogi niso vrnili
po aprilu dvainštirideset.

Pa saj greš lahko pogledat strmo
vas z nekaj kmetijami.
Kaj veninven voziš mimo?

Pač ne veš, kdo bi te sprejel
v znani hiši med forzicijami,
če bi te sploh kdo, kaj bi imel
govoriti z rožami in soncem?

Pelješ se v Nončo vas
in razumeš davni pozdrav:
zdaj poj, čeprav je klavir razglašen, poj in
marnvaj, pôj mi boš hodil pa sveče prižigat,
poj, zdaj poj, koščeni skrivljeni prsti
(tudi Miro Kernjak se je iz vojne vrnil s
poškodovanimi prsti)
izvablajo srčno melodijo,
še ko počivaš v krsti.

Bo kdaj tam epitaf,
ki si si ga napisal?

Angelika Mlinar

se druží z angeli pozabe
in mlinarji evropskih žmrlj.
Dokler bo v Ljubljani morala odgovarjati
na vprašanje, kako da se je tako dobro
naučila slovensko,
nam ne pomagajo ne zgodovina
ne literatura ne izjemni posamezniki.
Si ti izjemen posameznik?
Staro vas spreminjaš v novo?
Si politik, ki delaš, za kar te
je zaupnik izvolil?
Ali si tako le oblubljal,
zdaj pa polniš svoj žep?

Januševi metulji

trepetajo na besedah in barvah,
na dvogovorih
med lipami in hrasti,
vzdrhte vajo nad
spomini, vdihi vsakdana
in pričakovanji za jutri.

Spoštovani predavatelj,
ti pa vse razložiš in analiziraš –
bravo in hvala.
Ampak metulji **tudi verjamejo,**
zato preživijo in lahko odletijo.

Pod Deutsche Petrom skaklja Ljubeljski potok.
Pri oštevilčenih mizah srebljajo, grizljajo in
govorljajo, počitniško sproščeno.

A unca s sestro Beti in njun brat so tu
triinšestdesetega poltiho
izmenjevali besede in objeme,
saj se niso bili videli veliko let,
Stane iz Belgije, unca in Beti iz Jugoslavije,
pri dojče petru so si povedali
ob golašupe, kako je
družina in kako je bilo včasih
doma, v veliki gostilni Kačič,
pod varnimi lipami,
na mestu današnjega Slovenijalesa:
ena je stregla, druga kuhala, on pa
selepoimel in se pripravljaj,
da bo prevzel ...

Izmenjali so si slike in čudenja.
Za parkiriščem tedaj ni bilo
nosljajočih pujskov in pljuvajočih lam,
šoferja sta jih čakala za sosednjo mizo.
Skoraj konspiracija, še vedno bolje
od pisem, nikoli ne veš, kateri »tudi« jih bere.

Ljubeljski potok še vedno nosi
njihov zadnji objemadijo.

Unca: babica, (una mama)

Bolečina ni dobra, ker boli.
Pa vendarle: čute izostri,
misli poglobi,
zbliža, poenoti ljudi,
zbriše neiskrenosti,
strpnosti uči,
hvaležnost prebudi.
Vse to dela nehote
in nevede,
torej dobra je.

Koncert okteta Suha
v ljubljanski Plečnikovi cerkvi v Šiški.
V četrti klopi levo
porcelanasto krhka ženička,
zgrbljena v vprašaj.
Slepa. Ob zadnjem
dodatku oživi,
bergsonovski
elan vital:
njen glasek zanosno,
s srečnimi navznoter
zgubičastimi ustnicami
in stisnjenimi očmi brez trepalnic
spremlja
staro božično pesem.
Samo ona jo pozna.

Kako do IKEE, made in Sweden, v Celovcu?
Prvo večje semaforizirano križišče desno, ulica Südring,
naravnost nekaj km, pri Kiku desno,
naravnost do table Metro, izvoz. –

Kako je šel Job čez Blaško cesto, Flatschacher Straße?
Bal se je avtov, vitki rjavec,
kmetič lepega imena Krušej
(kruh, kruhek, kruharica, kruhoborec,
kruhodajalec, lahkokruhec, kruhovič).
Job je pa vprežen, tale konjiček, v težki lojtrnik.
Gledata konjiček in ata na levo in desno,
(ne vesta, da tako spremljajo igro
gledalci na teniških igriščih).
Odločitev je težka.
Odločitev je padla.

Vemo, kako se je končalo.
Vemo, kajne sine?

Janko Messner: Job

Svatne, pri Tempič (od 1621).

Edini stric, ki je med desetdnevno vojno poklical:

»Če je nevarno, pridite, pridite k nam.«

Malo daleč je do dedove domačije

v Trdaničah, a čisto ob meji,

tja se je šlo z vlakom,

ne nujno z avtom.

Iz ozadja pomisel na Asterionovo hišo,
ubrano pesem in bratska nesoglasja.

A berlinski zidek ne raste,

kar izgubi se s poti

v krepkem stisku, modrih očeh,

nabiranju besed na molek pogovora,

v prepoznavanju spominov,

dogodkov, obrazov na slikah

sorodnosti

med včeraj–danes–jutri.

Dramaturgija resnične zgodovine,

iz enega kosa čudne tkanine,

za naše hčere in sine,

natančno izvezena, v enem

kosu narejena, iskrena do kosti,

vsakomur iz svoje lepene

tako zaje se v srce,

(četudi ni vsak doma

blizu Peršmana),

tako boli, da mora biti

v nematerinščini.

Kdor nekje korenini,

ga življenje ne razdedini,

kdor ima svojo os,

je vsaj malček življenju kos.

Maja Haderlap: Angel pozabe

Stric ve za bližnjice

do Miklove Zale in Kernjakove

Mojcej. Stopimo okoli velike

Mojcej in se primemo za roke.

Stisk je še topel v Šentilju in Lešah.

Toliko ogledov moramo prestaviti,

da pravočasno sedemo za mizo

v Astorionovi hiši in ne užalimo

gostoljubne gospodinje.

Ko se najbolj odpre, je stric

umetnik: les in njegova roka

božata drug drugega,

odrešuje ljudi in čaka na svojega odrešenika.

Pošljite slike uresničimo takoj po

obisku in napovemo naslednjega.

Asterionova hiša: Kratka zgodba J. L. Borgesa

Spoštovani gospod Hans Koschat,

hvala za slovensko spisan opis
samostanske cerkve **v Vetrinju.**

Iz gimnazije polifonija poletnih delavnic,

v julijsko popoldansko soparo

sopihanje orgel, vaje soprana

in preigravanje lestvic, prav do

Marijinega vodnjaka.

Vetrinjsko polje polje spomine,

noben spomin ne mine.

Benedikt je že vedel,

zakaj je zavrnil vojaško službo

in tudi ni pozabil, da je iz deroče Ticine

rešil brata. Bernard je želel spraviti

sprta grofa, pa mu ni uspelo.

Še danes čuječe pričujeta med stebri

župnijske cerkve in sprašujeta, kako smo mi:

samo obešamo spominske table

ali spomine živimo in jih delimo?

Irena Žerjal

Peta Avenija in smrtne zagate (ali »marmelada newyorških kolačev« - 26. del)

Zagonetno ugibanje

Saj se že vračava v Trst s poredno in veseljaško Nevo, le da je sedaj, ob povratku, vsa zaskrbljena, kaj in kako so poslovali brez nje uslužbenci brez 'tovrstne izobrazbe'. Ne bom je tolažila, ker je pač znala biti vesela in prijazna z ljudmi, ki jih naši Tržačani nemalokrat starinsko ancestralno podcenjujejo. Vseeno jo skušam umiriti:

»Kaj se pritožuješ! Tvoje podrejene prodajalke so dobre, saj se nihče ni nikoli pritožil, nikoli ti niso nič prisleparile, zastonj čistijo trgovino ob vsakem vremenu, računovodkinje pa imajo drugačne funkcije! In to si ti, kot uveljavljena lastnica čevljarne...«

Nevi ne bi smela reči, da je njena trgovina čevljev »čevljarna«, ker mi je že pred časom povedala, da je ta beseda v njenih krogih zasovražena.

»Ti nimaš pojma, o čem govoriš! Moja trgovina ni nobena čevljarna!«

»Oprosti mi! In odpusti!«

Ona obmolkne, jaz pa sem še bolj tiho. Jasno je, da taki podjetnici, kot je Neva, in šele zdaj to resnično razumem, ne more biti mar ekološka in etična shema, v katero sem se hote ali nehote vkalupila jaz! Po tej meri je bila ustrojena Evica! Kje je? Ali naj plačam vsaj eno mašo, da bom začutila njeno duhovno bližino?

Pravzaprav so se moji in Nevini strahovi pomirili, ko sva od daleč zagledali morsko ravan! Očarljivost Tržaškega zaliva nima primere z nobeno drugo morsko razsežnostjo, vsaj jaz je ne poznam!

Poslednjič še vedno skušam doseči odpuščanje zaradi čevljarne!

»Nič ne de,« me zviška pobara moja prijateljica in skoraj tresoče roke me potrepljajo po rami, vendar njemu resnemu glasu ne verjamem.

»Bi ti poslala filmčke, ki sem jih posnela s tistim znanim ansamblom, toda tistega večera nisi bil z nami!«

»Saj! Nič hudega!«

Težke misli

In če bi, vseeno, poiskala svoje znance, ki pisarijo zanimive članke v osrednje slovenske in slovenozamejske časnike, če bi jim povedala pretresljivo zgodbo o moji znanki, ki se takorekoč edina bori za zeleno prihodnost očarljivih krajev! Po telefonu se o šokantnih

zadevah ne bom oglašala! Poleg tega niti ne vem, kako naj začnem obelodanjati neko surovo resnico ljudem, ki so itak preobremenjeni z vsemogočimi vojnimi dogajanjmi v bližnji in daljni okolici! Niti tega ne vem, če je še kdo, ki je dovzeten za osrednjeslovenske ekološke teme, ko pa so se divji boji razvneli celo na področjih, ki so mednarodno zaščiteni del balkanskih lepote! In zdaj tam divjajo, rušijo, pobijajo, grozijo, se samopašni samodržci po svojih pajdaših uveljavljajo v svetu in so le redki časniki, ki se tistim bojiščem ne izognejo. Toda, po bojevanju bodo ostala pogorišča, minska polja, begunci, žrtve in sovraštvo med sedaj bojujočimi se narodi. Morda se tukaj, na mirnem področju, moramo pripraviti na drugačne razmere, saj se v vsakem zaledju po vojnah pojavijo nepredvidljivi medčloveški odnosi in pojavi. Vsak dan skušam učencem razložiti nerazložljive grozote! Egoistično in cinično »distanco« itak spozna vsakdo, ki je prebral nekaj zgodovinskih knjig. Torej se bom lotila iskanja rešitve sama in bom vsaj poskusila pregovoriti vplivne politike, naj tisto grozno početje proti naravi ukinejo! Le zakaj se tolikokrat uveljavijo in potem ukazujejo tako nevredni osebkli!

Morda pa! Morda pa bo moja ekološko misel pravilno razumela Zdenka!

Zdenka ima dovolj poguma

To si sedaj, po enoletnem posredovanju pri vseh slovenskih svetnikih in svētnikih zapisujem z velikimi črkami v svoj dnevnik in v spomin.

Zdenka, stara prijateljica!

Po televiziji se mi je zdela nemalokrat podobna starim subretkam, ki si iščejo slavo in oblast, zdaj pa, po enoletnem »boju« za zeleno Slovenijo, jo občudujem kot nekdanj v najinih študentskih pohodih za mir in uveljavitev slovenščine v javnosti. Zgodilo se je, kot da bi se vanjo preselil duh neponovljive Evice, idealistične Slovenke. Ko sem nekje hvalila njeno narodno zavest, mi je sicer kar simpatični politik oponesel, da je bila Evica nediplomatska vsak dan bolj, saj da jo je kar dobro poznal. In kaj mi je bleknil?

»Evica, ki je bila tudi moja prijateljica, spada v kategorijo ljudi, ki se na tem svetu žrtvujejo! Pravzaprav jih premetenci žrtvujejo za svojo korist. Če so taki ljudje do zadnjega diha vdani svojim prevaram, in si ne znajo zagotoviti nikakršne prihodnosti, potem jaz za njihov življenjski poraz nisem kriv. Evici ni bilo mogoče dopovedati, da so ljudje to, kar so: polni samohvale in napak. In poleg vsega se tudi kot ženska ni uresničila!«

»Kako to mislite?«

»No, se ni poročila, pa ni nikoli zlezla iz svoje vzvišene držel!«

»Nekateri imajo v zasebnem življenju veliko smolo, da si ne najdejo prave sorodne duše!«

»Ona si je nakopičila smolo na smolo! Je hotela biti samožrtvovana narodoljubna Slovenka!«

»Prosim?«

»Njena usoda!«

»In naša!«

»Moja pač ne!«

»Moja vsekakor! V mladih letih nas je bila velika množica takih!«

»Mislite?«

»Zagotovo vem!« kričim in odločno užaljena odidem.

Zdenka je bila takoj, ko sem ji razložila svoje doživljanje na skeletnem področju v razpadajoči pokrajini, na

rudarskem področju, pripravljena spoznati edinstveno naravoslovko in samotarko. Najeli sva primeren džip in odfrčali proti cilju.

Prefotografirala in filmala je vse detajle ekološkega propadanja, natančno je posnela pričevanje tudi drugih nesrečnih usod v bližini 'moje' naravoslovke. S takimi prepričljivimi dokazi sva se prerinili do odgovornega urada za zaščito zdravja in človekovih pravic v vladnem poslopju, kjer so naju začudeno opazovali tako uslužbenci kot mimoidoči politiki. Seveda je bilo meni nekoliko nerodno. Njej pa ne! Ona je teatralno, peketajoč na visokopetnikih, pošumevala z debelim šopom popisanih strani in se z odgovornimi ministri prav prijateljsko dogovorila, da bodo prekinili za vselej škodljivo delovanje rudniških strojev in začeli nadzorovati področje, ki ga je bila verjetno natančno narisala na svoje zemljevide 'moja' naravoslovka.

Medtem ko je neustrašna Zdenka jasno razlagala vse tisto, kar bi uradu, v katerem sva sedeli, moralo biti že zdavnaj jasno, a so za 'hudodelstva' in podrobnosti prvič slišali od naju, sem jaz preplašeno obsedela na lepem naslanjaču kot nekakšna spremljevalka glasne političarke...

Danes vem, da je bilo odločno nastopanje moje prijateljice tako odmevno, da sva bili deležni tudi uradne zahvale za »posredovanje skrite ekološke resnice«.

V tržaškem ambientu se o najinem pravičnem boju za Zeleno Slovenijo ni govorilo in se tudi ne bo, saj se naši okoljevarstveniki neprenehoma ubadajo z domačimi problemi!

»Oni mislijo, da je naša Zemlja bila ustvarjena za njihove potrebe,« vpije v telefon okoljevarstvenica in dviguje glas. »Že zato bi morali vi, usposobljeni pedagogi, v šoli poudarjati pomembnost pametnega odnosa do našega zelenega planeta!«

(se nadaljuje)

Boris Pangerc

Argentina 1993

Vtisi in zapisi s turneje Tržaškega okteta (7. del)

Ponedeljek, 18. oktobra 1993

Zgodaj zjutraj ni bilo težko vstati in smo se skoraj vsi zbudili sami od sebe. Bila je čudovita zarja, in kar se nam zdi najbolj zanimivo, je sonce bilo nizko na obzorju, tam, kjer pri nas ponavadi zahaja.

Zjutraj sem bil nekoliko revež, zdaj pa je bolje. Na letalu sem imel polno glavo in me je peklo grlo.

Zdaj letimo nad argentinsko Pampo. Ura je 8.27, pravkar smo zapustili Buenos Aires. Vreme je čudovito in se vse vidi dol. Pod nami so zdaj zeleni travniki, pašniki in razorana polja. Nepregledne razsežnosti zelenega.

Ko smo leteli nad Buenos Airesom, sem opazoval, kako je mesto strogo razdeljeno na kvadre (kot naša Terezijanska četrt); mi tega nismo vajeni in je za moje pojme prav pošastno vse do pičice izmerjeno. Ravnine pa ni ne konca ne kraja.

Polet v Bariloche bo trajal dve uri.

Rezelj je včeraj telefoniral (vpričo mene, tako da sem jo tudi jaz pozdravil) gospe Ani Nasillo. Bila je vsa ganjena in presrečna, da sem jo poklical. Obljubila je, da pride na koncert v »Slovensko vas«.

Z Rezljem sva potem pri mizi ugotavljala, da taki stiki pomagajo ustvarjati med Argentinci Slovencem naklonjeno vzdušje, čeprav imajo Slovenci v Argentini zelo velik ugled. Gospa Ana Nasillo je navdušena nad nami in ima zelo čustven odnos do Slovencev; redno posluša slovensko radijsko postajo (ob sobotah) in pogosto telefonira. Če bo res prišla na koncert, bom zelo vesel, ker me je zasvojila s svojo fineso in svojim navdušenjem.

BARILOCHE

Mesto leži globoko na jugu Argentine, v Patagoniji. Ima majhno letališče, in ko smo pristali, smo se prav veselili te nove izkušnje, ki pa se je izkazala za čisto drugačno, kot smo si jo vnaprej napovedovali.

Ob izstopu iz letala nam je udaril v nos oster in suh mraz. Temperatura je bila tri stopinje pod ničlo.

Že z letala smo občudovali zasnežene vrhove Andov, pokrajina pa je stotine kilometrov naokrog

sama pustinja. Trava, grmičevje, gričevje, ravnina in jezera. Bariloche izhaja iz imena *Wuriloche*, to je indijska beseda plemena *Araucan* in pomeni *ljudje z one strani*. Araucanci so namreč prišli iz Čila, z one strani Andov.

Pogled z letala je bil pravi spektakel. Na letališču pa nas je pričakala delegacija, ki so jo sestavljali Marija in Božo Eiletz, arhitekt Andrej Duh in andist Dinko Bertoncelj, ki je predsednik *Slovenskega planinskega društva – Club andino esloveno*; bil je prvi Slovenec, ki je stopil na Himalajo, v Andih pa je opravljal pionirsko delo.

Ko smo v hotelu odložili stvari, smo se sprehodili do središča mesta. Opazil sem, da so naši gostitelji rahlo v zadregi; tam, kamor so se bili namenili, da nas peljejo na kosilo, je bilo zaprto.

Potem smo se le premaknili in se usedli k »Pionirjem« in tu je prišel nesporazum na dan. Bertoncelj je trdil, da je Rezelj rekel, da poskrbimo sami za hotel in hrano. Nakar sem jaz dal razumeti, da ni tako, vendar pa, da če so se z Rezljem tako zmenili, bo tako tudi držalo.

Ker mi vest ni dala miru, sem kasneje telefoniral Rezlju in mu povedal, da se imamo krasno, a da ni natančno vse tako, kot smo se zmenili in da si moramo tukaj plačati hrano in stanovanje in še peti povrhu.

Rezlja sem seveda spraval v zadrego, kar je bil zadnji od mojih namenov, vendar je bil sam rekel, naj ga pokličem, če je kakšen problem. Zmenila sva se, da plačamo vse sami in da nam potem *Zedinjena Slovenija* povrne stroške.

Naknadno sem še zvedel, da ima Bertoncelj v Barilochah sedemnadstropni hotel, ki dobro posluje.

Bariloche so prestolnica čokolade. Na glavni ulici oziroma vzdolž nje je vsaj pet, šest velikih trgovin s čokolado. Potem ko smo jih vse pregledali, smo se odločili za nakup pri *Fenogliu*. Slaščičarna je italijanskega porekla. Z izdelovanjem čokolade je začel neki italijanski priseljenec po priimku Fenoglio. Posel mu je šel dobro in je za vajenca sprejel nekega domačina. Potem ko se je naučil vseh veščin in umetnosti s čokolado, je podjetni vajenec prav nasproti svojega gospodarja odprl večjo in modernejšo trgovino s čokolado, stari Fenoglio pa je bil tako prizadet, da je od kapi umrl.

Pravijo, da je v jezeru »Namuel Huape«, ob katerem leži mesto Bariloche, pošast. Bertoncelj trdi, da jo je osem njegovih prijateljev, ki so nadvse verodostojni, videlo. Če bi se danes pokazala, bi bilo res kaj pisati. Jezero je veliko 500 kvadratnih kilometrov, izmerili so ga 800 m v globino, a je še globlje in je baje povezano z morjem, a ga morajo še raziskati.

Sinoči, po koncertu, so nas – razumljivo – ponovno oblegali ljudje. Koncert so sprejeli čustveno, saj se jim zdi nenavadno, da domača pesem pride od tako daleč. Gospa Arko se mi je prišla zahvalit za rožo, ki sem jo zvesto samo zanjo prevažal iz Buenos Airesa. Približala se mi je neka druga gospa in povedala, da so bili veliki prijatelji s stricem Pavlom in teto Julijo. Škoda, da si nisem zapomnil imena in

zapisal naslova. Danes se gospa vrača v Cordobo in sem jo prosil, naj telefonira in vošči Cynthiji, ki ima danes rojstni dan, ker jaz ne bom utegnil. Gospa je bila nad petjem ganjena in je pristavila, kako bi stric Pavel užival, če bi nas slišal. Rekla je, da bo skušala teto Julijo prepričati, da pride v Mendoza (800 km, z letalom, to ni taka stvar).

Tukaj imajo zelo znan zbor *Camerata di Bariloche*, pa ni bilo menda nikogar na koncert, vsaj nihče se ni predstavil v pokoncertnem klepetu.

Silvia Žagar ima v Barilochah prijateljico; Ladiju je dala naslov in telefonsko številko in smo ji včeraj popoldne telefonirali. »*Qua ghe parla un triestin!*«, se je pošalil Ladi in gospa Vittoria je kar poskočila na drugi strani slušalke. Zvečer je prispela na koncert. Ko je Andrej Duh napovedal *Marinaresco*, sem zapazil, da je v dvorani zažarel nek obraz in sem takoj vedel, katera je, še preden smo se spoznali. Prav prijetna in fina gospa je in je bila presrečna, da je sredi Andov srečala Tržačane.

Že zjutraj nas je Vojko Arko – planinec in pisatelj, zanimiva lokalna osebnost – peljal v muzej Patagonije sredi Bariloch. Muzej ni velik, je pa zelo bogat in skrbno urejen.

Arko je poglavje zase. Govori kakšnih pet jezikov, je diplomiran iz političnih ved na univerzi v Padovi, v Barilochah živi že več kot štirideset let, je navdušen planinec in je živa enciklopedija krajevne zgodovine. Zveneče govori po ribniško in ga je prav prijetno poslušati.

Potem ko smo si ogledali muzej, so prišli po nas Bertoncelj, Eiletz in Janez Dreisiebner in so nas najprej odpeljali in ljubko pizzerijo na zelo okusne pizze, nato pa na dolg krog okoli jezer.

Mene je ves dan kuhala porajajoča se gripa in mi je bilo težko se prevažati, najbolj pa me je ubilo prekladanje v avto in iz avta, menjavanje temperature, prehajanje s toplega na mrzlo in obratno. Sicer pa se je vreme v teku dneva stokrat spremenilo; v glavnem pa je bilo deževno.

Obiskali smo nekaj značilnih točk: hrib *Campnario* – žičnica, ki pelje na vrh, je delo Slovenca Frana Jermana, ki je lani umrl, zdaj pa jo upravlja njegov sin. Hotel *Llao-Llao* (žao-žao), velikanski objekt, zgrajen leta 1945, je že leto potem zgorel, potem je bil 20 let zapuščen; zdaj je v privatnih rokah. Impozanten je, vklopljen v čudovito naravno okolje. Z razgledne točke *Punto panoramico* ga je bilo najlepše videti.

Kljub dežju smo vseeno pogledali še *Vija Catedral* v *Cerro Catedral*, to je smučarska vas v velikem smu-

V strogi postavitvi med koncertom na odru hotela »Edelweiss« v Barilochah.

V toplem kotičku na domu pri Božu Eiletzu in njegovi prijazni gospe Mariji.

BARILOCHE

Sreda, 20. oktobra 1993

Zapuščamo čudovito andsko središče in spet letimo proti Buenos Airesu. Zdaj je poldan, od vzletne steze smo se odlepili ob 10.55.

Naši gostitelji so svojo prijaznost in gostoljubnost danes še stopnjevali. Prišli so točno ob 9.30 v hotel; ljubeznivo so nas peljali na letališče in tam smo za slovo zapeli *Oj, Triglav moj dom*.

Hitro je bil trop ljudi okrog nas. Ko sem vstopil v letalo, pa mi je neka gospa zaploskala in vzkliknila: »*Mui lindo – Zelo lepo!*«

Naš obisk v Barilochah je končal in *crescendo*. Vinko Milič je ravnokar ugotavljal notranje bogastvo teh ljudi, kako umirjeno govorijo, kako se spoštujejo med sabo, kako sploh nikoli nič ne rečejo drug čez drugega in kako se lepo in čisto po slovensko izražajo. Ni slišati niti najmanjše kletvice ali kvante, kaj šele kletvine. Takšna mentalna čistost veje iz njih kakor zrak s planin.

Iz Bariloch odhajamo zadovoljni in obogateni. Docela smo si popravili vtis, ki smo ga dobili ob prihodu. Da je nekaj zaškripalo med njimi, je bilo očitno; nenazadnje pa je k temu, da so se omehčali, pripomoglo verjetno tudi naše gosposko obnašanje.

Kmalu se bomo začeli spuščati proti Buenos Airesu, tam je 20° C toplote, v Barilochah je bilo 4°.

Nocoj imamo koncert v »Slovenski vasi« – skrbi me, kaj bo z našimi glasovi, a treba bo zdržati.

(se nadaljuje)

čarskem središču, kjer ima Dinko Bertonec hotel *Dhaulagiri* in hišo. Še prej pa smo se peljali z žičnico na čudovito razgledno točko nad jezeri.

Ekskurzija se je končala doma pri Eiletzu, kjer sem pil whisky in mi je dal neke močne tablete proti prehladu. Božo Eiletz je velik gospod. Bil je direktor nekega multinacionalnega podjetja, veliko je potoval po svetu in se mu pozna, da je izbrušen profil. Z njim sem našel največ notranjega stika, čeprav nisva veliko govorila.

Zvečer so nas gostitelji popeljali v njihov *Planinski stan*, kjer so nas ponovno obilno hranili z *asadom*.

V pisanem in vrvečem vzdušju smo jih nekaj zapeli sami, nekaj skupaj, nato pa se dolgo poslavljali.

V oktetu je čutiti veliko utrujenost, predvsem pa skrhanost glasov, tako da me naslednji trije koncerti prav skrbijo. Luksi je fuč in oba baritona še največ. Da ne govorim o sebi, kako sem zdelan. Napor teh dni je bil velik, precej pa nam škodi spreminjanje podnebja in temperature. Vzdušje je še vedno živahno, bilo bi pa lahko še bolj peneče.

Mitja Petaros

Podobe na obtočnih evrokovancih

Danes šteje Evropska unija 28 držav članic, niso pa vse tudi istočasno članice tako imenovane evroobmočja oziroma ne uporabljajo skupne evropske valute evra. Nekatere niso še pristopile v evroobmočje, ker nimajo še ustreznih ekonomskih pogojev, druge pa po lastni izbiri oziroma po izbiri njihovih državljanov na referendumih. Trenutno ne uporabljajo evra članice Bolgarija, Češka, Danska, Hrvaška, Madžarska, Poljska, Romunija, Švedska in Velika Britanija (Združeno kraljestvo). Vse ostale članice Evropske unije pa imajo skupno valuto, ki jo tako prosto uporabljajo v Avstriji, Belgiji, na Cipru, v Estoniji, Finski, Franciji, Nemčiji, Grčiji, Irski, Italiji, Latviji, Litvi, Luksemburgu, na Malti, v Nizozemski, Portugalski, Sloveniji, Slovaški in Španiji. So pa tudi štiri države, ki niso članice Evropske unije in lahko uporabljajo evropsko valuto, saj so podpisale posebne pogodbe v tem smislu: to so žepne države, ki pa so popolnoma suverene, in sicer Andora, kneževina Monako, San Marino in država mesta Vatikan (niso pa vse skupaj in istočasno pristopile k skupni valuti, saj je Evropska unija zahtevala, da primerno prilagodijo lastno zakonodajo, še posebno v zvezi s prilivom kapitalov tujih državljanov v lastno državo in glede davčnih olajšavah).

Evro uradno obstaja od leta 1999 (takrat pa je bil le virtualen), medtem ko so evrske bankovce in kovance dali v obtok in uporabo leta 2002. Avstrija, Belgija, Finska, Francija, Grčija, Irska, Italija, Luksemburg, Nemčija, Nizozemska, Portugalska in Španija so dali v obtok evrobankovce in kovance 1. januarja 2002. Nekatere države pa so sprejele skupno valuto kasneje. V Sloveniji je postal evro denarna enota 1. januarja 2007, na Cipru in Malti 1. januarja 2008, na Slovaškem 1. januarja 2009 in v Estoniji 1. januarja 2011; v Latviji so ga začeli uporabljati leta 2014, medtem ko so ga 1. januarja letos dali v obtok tudi v Litvi.

V obtoku je sedem nominalnih vrednosti **evrobankovcev** (5, 10, 20, 50, 100, 200, 500 evrov) in so v vseh državah evroobmočja **enaki**. **Evrokovanci** pa so v osmih nominalnih vrednostih: 1, 2, 5, 10, 20, 50 centov (stotinov) ter 1 evro in 2 evra. Kovanci imajo hrbtno **skupno (evropsko)** stran ter **prednjo (nacionalno)** stran, ki je različna za vsako državo članico evroobmočja, saj vsaka država kuje lastne motive. Vsi kovanci – ne glede na značilne nacionalne strani – so plačilno sredstvo na celotnem evroobmočju. Kot motive, ki krasijo prednjo stran evrokovancev in jih vsaka

država sama izbira, so nekatere države uporabile osem različnih podob, druge pa tri ali celo samo eno upodobitev, ki je enaka za vse kovance. Praviloma lahko vsaka država evroobmočja na leto izda tudi dva priložnostna spominska kovanca. Izjemno lahko izda še tretjega, če gre za skupno izdajo (v smislu, da ob tej priložnosti imajo vse države isto podobo na kovancu, razen imena izdajateljice in obeleženi dogodek, ki je opisan v jeziku države izdajateljice) in gre za izreden dogodek evropskega pomena. Ti kovanci imajo enake lastnosti in enako skupno evropsko stran kot običajni kovanci vrednosti 2 €, razlikujejo pa se samo po spominski podobi na nacionalni strani (za priložnostne spominske kovance se lahko uporablja samo apoen za 2 €).

Vsi spominski kovanci so zakonito plačilno sredstvo v vseh državah evroobmočja. To pomeni, da se lahko uporabljajo – in morajo biti sprejeti – enako kot vsi drugi kovanci. Vsaka država evroobmočja pa lahko kuje in izdaja tudi tako imeovane zbirateljske kovance (torej niso namenjeni rednemu obotku), ki pa so plačilno sredstvo le v državi izdajateljici in morajo zato biti obvezno različni po teži in vrednosti od ostalih rednih ali spominskih evrokovancev v obtoku, ki se uporabljajo za plačevanje. Zato izdajajo države evroobmočja tudi zlatnike in srebrnike, marsikatera pa tudi kovance iz navadnih kovin, s katerimi obeležujejo pomembne dogodke ali se spominjajo velike osebnosti svoje zgodovine, v zanimivih vrednostih (Slovenija kuje npr. kovance za 3 €, ki so zakonito plačilno sredstvo po vsej državi, Avstrija kuje srebrnike vrednosti 5 €, Francija je nakovala srebrnike vrednosti 2,5 € ipd.).

Skupna stran evro kovancev se je od leta 2002, ko so prvič prišli v obtok, spremenila leta 2007, saj so nedavno pristopile v Evropsko unijo nove države in so zato na novcih spremenili geografsko podobo Evrope (prva je kovance z novo skupno podobo dala v obtok Slovenija).

Podoba Evropske unije do leta 2006 (levo) in po njem (desno).

Latvijski kovanci (zgoraj) in narodna noša na srebrniku iz leta 1929.
Desno: Litva je izbrala grb z vitezom in napis na obodu kovanca 2 €.

Nacionalne upodobitve pa so od prve izdaje spremenile le nekatere države, zaradi objektivnih razlogov (ko se je npr. v kraljevini spremenil vladar, so spremenili tudi njegovo podobo na kovancih) ali zaradi priporočil Evropske komisije. V Mladiki smo že večkrat predstavili upodobitve na evropskih kovancih, tokrat bi izpostavili le tiste, ki jih nismo še opisali na teh straneh, vsekakor se bomo omejili na obtočne kovance.

Latvija je svoje kovance dala v obtok lani in izbrala je tri različne motive: kovance višjih vrednosti za 2 € in 1 € krasi podoba latvijskega dekleta v narodni noši – motiv je bil enak tistemu, ki so ga uporabili na srebrnem kovancu za 5 latsov leta 1929. Na obodu kovanca je napis *DIEVS * SVĒTĪ * LATVIJU* (Bog * blagoslovi * Latvijo). Motiv je oblikoval Guntars Sietiņš. Na kovancih vrednosti 10, 20 in 50 centov je upodobljen veliki grb Republike Latvije, na najnižje vrednih stotinih

pa je graviran mali grb Republike Latvije. Oba motiva je oblikoval Laimonis Šēnbergs.

Litva je izbrala, da bo na vseh osmih obtočnih evrokovancih isti motiv, ki spominja na prejšnjo valuto: narisana je grb Republike Litve z vitezom, ime države izdajateljice *LIETUVA* in leto izdaje 2015. Na kovancih je tudi 12 zvezd z zastave Evropske unije. Oblikoval jih je kipar Antanas Žukauskas. Na obodu najvrednejšega kovanca 2€ je izdobljen napis *LAISVĖ * VIENYBĖ * GEROVĖ ** (svoboda * enotnost * blaginja *).

Andora je kar nekaj časa čakala, preden je lahko vstopila v evroobmočje in izdala evro kovance, saj so lastne evrske novce dali v obtok 1. januarja 2014. Zanje so izbrali štiri različne podobe, po pravici rečeno pa niso še nakovali za v obtok novcev vrednosti 1 in 2 centa, torej je v obtoku le šest kovancev. Na kovancu za 2 € je grb Andore z geslom *virtus unita fortior* (združena krepost je močnejša). Napis na obodu kovanca je številka 2 in **, ponovljen šestkrat. Na kovancu za 1 € je upodobljena *Casa de la Vall*, nekdanji sedež parlamenta, ki je poslopje kulturnega in

zgodovinskega pomena, ob nazivu države in letnici izdaje, 2014. Na kovancih za 10, 20 in 50 centov je upodobljena romanska cerkev sv. Colome, medtem ko sta na vrednosti nižjih stotinov gravirana pirenejski gams (v ospredju) in planinski orel (manjši, v ozadju), ob običajnih 12 zvezdah zastave Evropske unije in imenu države izdajateljice.

Belgija je od prve izdaje evrokovancev dvakrat spremenila motiv na lastnih novcih: leta 2008 je isti podobi (kot v prvi seriji) kralja Alberta II. spremenila postavitev monograma, oznake kovnice in oznake države (*BE*). Leta 2014 je Belgija uvedla tretjo serijo evrokovancev, na katerih so profilni portret novega kralja Filipa, njegov kraljevi monogram »FP« in oznaka države »BE«. Oznaki kovnice sta na obeh straneh letnice izdaje. Belgijski kovanci imajo vsi isto upodobitev za vse vrednosti.

Kneževina Monako ima trenutno v obtoku dve seriji kovancev. V prvi seriji je na kovancu za 2 € upodobljen princ Rainier III., medtem

Evrokovanci Andore (levo). Zgoraj: sprememba na belgijskem kovancu.

Spremembe na Evrokovancih: Monako (levo), Nizozemska (na sred) in Španija (desno).

ko sta na kovancu za 1 € portreta princa Rainierja III. in dednega princa Alberta. Na kovancih za 10, 20 in 50 centov je ponazorjen prinčev pečat (vitez s ščitom in sabljo na konju), na kovancih za 1, 2 in 5 centov pa je graviran grb suverenih monaških princev. V drugi seriji, ki so jo dali v obtok leta 2006, je na kovancih za 2 € in 1 € upodobljen princ Albert II., na kovancih za 10, 20 in 50 centov je njegov monogram, na bronastih stotinskih kovancih pa enak grb monaških princev, kot je v prvi seriji evrokovancev.

Nizozemska ima tudi v obtoku dve različni veljavni seriji kovancev. Prvi, iz leta 2002, ki prikazuje kraljico Beatrix (v dveh upodobitvah z napisom *Beatrix Koningin der Nederlanden*) so leta 2014 dodali serijo posvečeno novemu kralju Viljemu Aleksanderu in napis *Willem-Alexander Koning der Nederlanden*. Oznaki kovnice sta na obeh straneh letnice izdaje. Napis na obodu kovanca za 2 € (enak za obe seriji): *GOD * ZIJ * MET * ONS ** (Bog z nami). Tudi tokrat so uporabili dve različni upodobitvi, za evre in za cente.

Španija je tudi rahlo spremenila upodobitev svojih evrokovancev: na španskih kovancih so upodobljeni kralj Juan Carlos I., pisatelj Miguel de Cervantes in katedrala v mestu Santiago de Compostela (eno naj-

večjih romarskih središč na svetu). Leta 2010 so bili ti kovanci nekoliko preoblikovani, da bi se upoštevale skupne smernice Evropske komisije. Tako je na primer leto izdaje sedaj vpisano v jedru kovanca, spremenili so tudi postavitev kraljevega monograma in upodobitev dvanajstih zvezdic.

Država mesta Vatikan je doslej dala v obtok kar štiri serije evro kovancev (čeprav je treba priznati, da se le redko najdejo v obtoku, saj jih večinoma pakirajo v posebnih izdajah za zbiratelje). Prvo serijo, na kateri je upodobljen papež Janez Pavel II., so izdali med letoma 2002 in 2005. Drugo serijo je Vatikan izdal od junija 2005 do marca 2006, ta kot običajno prikazuje grb kardinala kamerlenga, začasnega voditelja vatikanske mestne države, ki je upodobljena z grbom apostolskega zbora v sredini kovanca. V zgornjem delu je motiv polkrožno obdan z napisom *SEDE VACANTE* in letnico izdaje, zapisano z rimskimi številkami (*MMV*). Ime oblikovalke, *D.LONGO*, je zapisano ob spodnjem levem robu jedra kovanca, začetnice vrezovalcev pa so ob spodnjem desnem robu jedra kovanca, in sicer *MAC inc* (na kovancih za 1 in 20 centov), *LDS inc* (na kovancih za 2 in 50 centov), *ELF inc* (na kovancih za 5 centov in 1 €) in *MCC inc* (na kovancih za 10 centov in 2 €). Tretja serija, ki so jo izdali med aprilom 2006 in decembrom 2013, prikazuje papeža Benedikta XVI. Četrta serija, ki so jo prvič izdali januarja 2014, prikazuje sedanjega papeža Frančiška. Kot zanimivost naj poudarimo, da je to prvi papež, ki ima tri različne podobe na evro kovancih, prejšnje izdaje Vatikana so imele isto upodobitev na vseh osmih evrokovancih. Na kovancih vseh serij je tudi 12 zvezd z zastave Evropske unije, napis države izdajateljice *CITTÀ DEL VATICANO*, letnica izdaje in oznaka rimske kovnice *R* (vatikanske novce kuje italijanska državna kovnica *IPZS – Istituto poligrafico Zecca dello stato*).

Ko včasih pogledamo, kakšen drobiž so nam v trgovini vrnili, lahko opazimo najrazličnejše upodobitve navidezno enakih novcev. Tu smo opisali le nekatere novosti navadnih obtočnih kovancev, če pa kdaj opazimo kakšne, ki niso tem podobni, so po vsej verjetnosti priložnostni kovanci, teh pa se je od leta 2004, odkar so jih države začele dajati obtok, nakopičilo kar nekaj različnih vrst.

Vatikanski kovanci. Zgoraj z leve: Janez Pavel II.; grb kardinala kamerlenga; Benedikt XVI. Spodaj: papež Frančišek v treh različicah.

Množična pesem mladih

Na povabilo Zveze cerkvenih pevskih zborov iz Trsta se je na 46. revijo *Pesem mladih* odzvalo kar 33 otroških in mladinskih zborov s Tržaškega. Tudi tokrat je bila udeležba izredno številčna, zato so organizatorji priredili v dveh dneh kar štiri koncerte. Revija je potekala v gledališču France Prešeren v Boljuncu v soboto, 21., in v nedeljo, 22. marca. Udeležilo se

Otroški zbor osnovne šole Virgila Ščeka iz Nabrežine.

je skoraj 900 otrok. Bili so to šolski in društveni zbori in tudi samostojne skupine. Želeti je, da bodo mladi pevci tako navdušeno in živahno prepevali tudi, ko bodo odrasli.

52. literarna nagrada Vstajenje za leto 2014

Od leve: Sergij Pahor, Jurij Paljk in Adriano Kovačič.

Dne 31. marca 2015 se je sestala na sedežu Slovenske prosvete v Donizettijevi ulici 3 v Trstu komisija literarne nagrade »Vstajenje« v sestavi prof. Lojzka Bratuž, prof. Robert Petaros, prof. Zora Tavčar, prof. Diomira Fabjan Bajc, prof. Neva Zaghet, prof. Magda Jevnikar in urednik Marij Maver.

Iz lanske izvirne knjižne bere je komisija pregledala 15 del zamejskih in zdomskih avtorjev z letnico 2014. Odločila je, da nagrado **Vstajenje** prejme **Jurij Paljk** za zbirko zapisov »Kaj sploh počnem tukaj«, ki je lani izšla pri Mladinski knjigi v Ljubljani.

»Zapise Jurija Paljka – kot trdi urednik Aleš Berger v spremni besedi – poudarjeno prvoosebne, a prav nič samovšečne, preže-

ma skrajna zavzetost, iskrena v samospraševanju in iskanju odgovorov, včasih polemično debaterska, drugič nostalgična ali celo turobna. Dostikrat neposredno nagovarja bralca, da bi ga pritegnil v tok pripovedi in povabil k razmisleku o vprašanjih, s katerimi se ukvarja.«

Trst, 31. marca 2015

Ko je fotografija postala umetnost

Danes, ko likovno ustvarjanje pogosto izstopa iz klasičnih okvirjev in sega v najnovejše tehnološke in medijske inovativne sfere, je v tradicionalno likovno dogajanje vstopila še fotografija, ki je bolj kot kateri drug medij zaznamovala prejšnje stoletje. Prvotno so nanjo gledali zviška in jo obravnavali le kot tehnični izum, vendar je v marsičem presegla svoj prvotni namen in se povzpela celo do samega vrhunca umetnosti.

Fotografija se je aktivno pričela razvijati v prvi polovici 19. stoletja, iz odkritij nekdanjega Napoleonovega vojaka in litografa *Josepha Niecephora Niépcea* (1765–1833). Okoli leta 1824 je namreč izumil prvi fotografski postopek, ki ga je poimenoval *heliografija*, kar pomeni *sončna risba*. Prvo trajno fotografijo z naslovom »*Pogled z okna La Gras pri Saint-Loup-de-Varennes*« je posnel leta 1827. To je bila hkrati tudi prva fotografija. Njen pozitiv pa je bil unikat.

Fotograf *Louis Jacques M. Daguerre* (1787–1851) je ta izum kmalu izpopolnil. Eksperimentiral je s *camera obscura* (lat. temna soba), ki je sicer predhodnica sodobnega fotoaparata in iskal možnosti, kako čim hitreje priti do slike. Leta 1838 je izumil t. i. *dagerotipijo*. Slovesna razglasitev te nove tehnike je bila 19. avgusta leta 1839 in ta datum velja danes za rojstni dan fotografije. Potekala je na skupni seji francoske Akademije znanosti in lepe umetnosti. Francoska vlada je odkupila Daguerrov izum ter ga brezplačno podarila na voljo svetovni javnosti. Temu dogodku pa je vse do danes sledila dolga in bogata zgodovina ustvarjanja fotografije.

V zgodovini fotografije pa se pojavi tudi ime našega sonarodnjaka Janeza Puharja. V preteklem letu 2014 smo praznovali 200-letnico njegovega rojstva. Prav ta obletnica je bila razlog, da so se v fotografskem društvu, ki nosi ime po izumitelju fotografije na steklo, odločili, da na svetovnih razstavah pod pokroviteljstvom *Mednarodne zveze za fotografsko umetnost* FIAP, podelijo zlato medaljo Janez Puhar za najboljši portret. Te razstave pa so se odvijale na šestih mestih od Japonske do Argentine.

Uvodni dogodek v celoletno praznovanje dvestote obletnice njegovega rojstva je bila slavnostna seja na Slovenski akademiji za znanosti in umetnosti v Ljubljani; potujočo razstavo o življenju, delu in dosežkih Puharja pa je na devetnajstih velikih panojih pripravila Petra Puhar, daljna sorodnica Janeza Puharja. Prisotne so bile še fotografije članov *Fotografskega društva Janez Puhar Kranj*, ki so predstavljale velikega slovenskega izumitelja v vseh krajih Slovenije, kjer je bival v svojih skoraj petdesetih letih življenja.

Janez Puhar je bil rojen leta 1814 v Kranju. Tam je obiskoval realko, po končanem 3. razredu pa gimnazijo v Ljubljani. Bil je zelo nadobuden učenec, nadarjen je namreč bil za dve zelo različni področji – jezikoslovje in naravoslovje. Še posebej pa je svojo ljubezen izkazoval do botanike, risanja in glasbe. Po opravljeni maturi je nameraval svojo življenjsko pot posvetiti umetnosti, vendar je na materino željo postal duhovnik, v katerega je bil posvečen leta 1838. Po omenjenem letu je služboval v Metliki in tedaj se je tudi predvidoma pričel ukvarjati s fotografijo. V uvodu sem omenila, da je takrat bila v Evropi fotografija že aktualna. Ker pa je bil zanj originalni postopek ustvarjanja na tem področju predrag, je iznašel svojega, mnogo cenejšega, tako da je namesto kovine uporabil steklo. Temu je prilagodil tudi primerno vrsto kemikalij za ustvarjanje. Ob tem pa je

Na sredi: Niépce. Desno: njegova heliografija »Pogrnjena miza«.

Levo: Louis Daguerre. Desno: Daguerrova dagerotipija. Spodaj: Camera obscura, Muzej Necephore Niepce, Francija.

hkrati odkril izjemno prednost stekla. Prosojno stekleno ploščo je po slikanju in fiksiranju le obrnil ter dobil naravno lego motiva, medtem ko je bila *dagerotipija* narejena na neprosojno podlago in je bil zato upodobljeni motiv zasukan v nenaravni zrcalni legi. Ta svoja dela je Puhar poimenoval »*hyalotipija*« (tudi *heliotipija*, *svetlopis*, *prosojna dagerotipija na steklo*). Njemu v čast jih še danes imenujemo *puharotipije*.

Puharjeva metoda je slonela na osvetljevanju steklene plošče, izpostavljene žveplenim param in nato obdelane z jodovimi parami. Takšna steklena plošča je bila vstavljena v kamero in je bila v času osvetljevanja izpostavljena živosrebrnim param. Osvetljevanje je trajalo 15 sekund. Osvetljeni predeli na steklu so sprejeli več živosrebrnih hlapov. Tako je nastala slika, ki jo je Puhar fiksiral z alkoholom. Prednost Puharjevega izuma je prav pozitivna podoba in kratek čas osvetljevanja, kar mu je omogočilo slikanje portretov.

Prvo poročilo o njegovem izumu se je pojavilo leta 1841 v časniku *Carniolia*, kjer se omenja dagerotipija v zvezi z »nekim novim« izumom. Novica je bila povezana z imenom Janeza Puharja. Temu poročilu je sledil članek s podpisom *J. P.*, kaplan na Gorenjskem, z naslovom »*Neu erfundenes Verfahren, transparente Heliotypen auf Glassplatten darzustellen*«, objavljen dve leti kasneje v

enakem časopisu. Še je sledil en podoben članek v uglednem graškem častniku *Innerösterreichisches Industrie und Gewerbe Blatt*.

V vseh omenjenih izvodih pa članki navajajo, kako je Puhar v manj kot v štirih letih po razglasitvi dagerotipije obvestil javnost o svojem izumu fotografije na steklene plošče. Žal pa so za njegove dosežke na Dunaju izvedeli šele leta 1850, v Parizu pa dve leti kasneje. Ti dve letnici sta bili zanj usodni, saj ga je prehitel *Abel Niépce de Saint-Victor*, ki je v Parizu leta 1848 prav tako objavil svoj postopek fotografije na steklo. Časovni zamik za priznanje prioritete je bil kljub Puharjevemu prizadevanju prevelik. A o svojem izumu je vendar poročal leta 1849 društvu naravoslovcev v Ljubljani. Leta 1851 je sodeloval na industrijski razstavi v Londonu, kjer je prejel bronasto kolajno, nato pa še v New Yorku. Šele po objavi v Poročilih dunajske Akademije znanosti leta 1851 je bil deležen svetovne pozornosti. Diplomsko, ki jo je Puhar leta 1852 prejel v Parizu, je izdala »*Académie nationale agricole, manufacturière et commerciale*« (Akademija za poljedelstvo, obrt in trgovino). S tem Puharjeve slave še ni bilo konec, saj so pred tem v pariškem časniku *La Lumière* odkrili še dva njegova članka. Tako je postal tudi častni član francoske »*Académie nationale agricole, manufacturière et commerciale*«, s katero mu je ustanova priznala odkritje fotografije na steklo in ga imenovala za »*Inventeur de la photographie sur verre*« – izumitelja fotografije na steklo. Prejel je diplomsko, ki je shranjena v Narodnem muzeju Slovenije v Ljubljani. Zgodovinar Jurij Jarc je takrat o Janezu Puharju zapisal: »Zdaj častiti gospod še vedno eksperimentira, veliko ima spet noviga, samo škoda, da noče

objaviti svojih čudovitih iznajdb». Prav tako je poudaril, da Puharja častijo na Dunaju, v Londonu, v Parizu in v New Yorku ter da dobiva številna priznanja in darila.

Janez Puhar je kot kaplan služboval v različnih slovenskih krajih, med katerimi so z njegovim ustvarjanjem posebej povezani Metlika, Ljubno na Gorenjskem, Bled in Cerklje. Svoja zadnja leta je močno bole-

Levo: J. Puhar, *Portret svaka na steklu*. Desno: avtoportret Janeza Puharja. Spodaj: avtoportet na steklo v modrem.

hal na pljučih, kar je bilo verjetno posledica poskusov z žveplom, halogeni in z živim srebrom. Neozdravljivo bolan se je vrnil v Kranj, kjer je avgusta leta 1864 dočkal svojo zadnjo uro. Poleg slik na steklo se je ohranilo nekaj njegovih manjših fotografij na papirju, ki jih je Puhar pripravil in poslikal po lastnem postopku. Ohranjeno gradivo pa je za zgodovino slovenske fotografije neprecenljive vrednosti.

Fotografija je del umetnosti. To je tehnika, ki se je v 19. stoletju izredno priljubila mnogim umetnikom ter amaterjem in je postala zelo močna v eksperimentiranju likovne umetnosti. Najprej so jo uporabljali zgolj za slikarske predloge in skice (npr. impresionisti). S čedalje večjimi tehničnimi izpopolnitvami, ki so sledile, pa je poskušala doseči podobne učinke, kot portretno in krajinsko slikarstvo. Zgodovina fotografije je bogata, a tokrat naj le poudarim, da je v sodobnem svetu možno zaznati številne medsebojne vplive mešanih tehnik med fotografijo in ostalimi, predvsem modernimi likovnimi tehnikami: npr. v fotorealizmu, v happeningu, v konceptualni umetnosti ter še ob vključitvi filma v umetniška dela.

Majda Artač Sturman

Eksplzivni zaključek šolskega leta

Tisti zgodnjepoletni dan je bil svetel, vroč, kot iz čistega železa ulit, bi bil morda napisal moj ljubi Ciril Kosmač. Ali si morem sposoditi njegov iskri, pretanjeno dodelani jezikovni izraz? Se lahko kot besedna kradljivka odenem v njegov jezikovni plašč in se podam v prikazovanje svojega zadnjega delovnega dne na šoli, na tržaškem liceju France Prešeren?

To moraš zapisati, si rečem, in potem vedno znova pozabim. Podrobnosti se bodo izgubile, ostal bo le spominski okostnjacek. Potisnila ga boš v predal preteklosti, ki se cunjasto širi in širi v nedogled, pa že več ne stoji v tvoji osebni miznici, da se razrašča zdaj sem, zdaj tja, zato ga stisneš, potisneš vanj nova in nova doživetja. Zadnji delovni dan več kot štiridesetletne profesorske poti na slovenskih šolah na Tržaškem pa je vendarle vreden obeležitve, ne sme v pozabo.

Na moji pisalni mizi eleganten temen leseni okvir s sliko drugega liceja, posnet tako, kot se danes dela: z mobilnim telefončkom. Deset sijočih oči, štiri vesele dijakinje, prav tako nasmejan za pol glave višji dijak, na sredi profesorica, oblečena v rumenomodri brokatni suknjič za najbolj slovesne priložnosti. Škljocnili so nas pred zemljevidom sveta. Zdi se, kot da na ramenih nosimo težo vseh zelenorjavih kontinentov, da naša sproščenost plava v oceanih sveta.

Bo tako? Za profesorico gotovo. 11. junija 2014 je stopila v razred kot že drugih sedem tisoč dni svojega življenja, z zavestjo, da je to zadnjič, vesela, da je velik del življenjske poti prehodila z mladimi, da je z njimi delila pričakovanja, načrte, veselje, smeh.

Belinda, Ester, Ivana, Katerina, Thomas, hvala vam, da ste mi v teh zadnjih letih pestrili dneve s svojo mladostno živahnostjo, včasih zastrto s kopreno rahle otožnosti, saj me niste hoteli obremenjevati s svojimi strahovi, bojaznimi, padci, izgubami. Pa tudi jaz sem z vami potiskala v oni raztegljivi predal svojo naveličanost, žalost in skrbi. In skupaj smo si izmenjevali vtise, doživetja knjig, zanimiva branja. Jaz vam življenjske izkušnje, dobrohoten nasvet, sugestijo, zrelo občutje sveta - vi meni mladost, veselje, sproščenost, smeh.

Še en dokaz je tu: krajši posnetek na ključku. Računalnik mi postreže s kratkim filmom, posnetim ob vstopu v učilnico. Ne morem verjeti tako obloženemu katedru, na katerem je prav malo prostora za dnevnik, knjige in slovarje. Dijaki me vabite, naj pogledam, naj se dotaknem daril. Očarana sem od bogatosti hvaležnih mladih src. Elegantna vijolična orhideja, nato ugibam, kaj skriva darilni papir. Skušam uganiti in mi uspe. Kraljujejo naravni materiali, les in usnje. Usnjena kazalka za knjige, usnjen etui za svinčnik in pero, okvir z vašo sliko. In rožmarin, prevezan z vijoličnim trakcem, utrgan na katerem od vaših vrtov, pravite, da je simbol zvestobe (slovenstvu, slovenskemu jeziku, kulturi, dodajam jaz ...) In velik risalni list, porisan kot kuverta, na hrbtni strani prinaša pisemca vsakega od vas. (Preletela sem jih kasneje v zbornici, prebrala pozorno, vsa ganjena, pa doma v samoti. Vsebino ohranim kot našo skupno skrivnost...). Za konec naj bi skupaj zapeli latinsko *Gaudeamus igitur*, pa ne poznate besedila in moj hripavi glas bi vam s težavo zapel melodijo. Zvonec naznani konec – res pravi konec moje šolske delovne kariere. Še prosta ura, da počakam na dodatno sklepno uro z maturanti.

Do sem ta prvi del mojega zadnjega šolskega dne: ganljiv, očarljiv, potem pa tisti drugi, nepredvidljiv, razburljiv, eksploziven.

Kaj vse se je zgodilo potem, po drugi šolski uri! Ob eksploziji dijaškega veselja eksplozija v četrtem nadstropju, ki nas vse požene v iznenadenosti in zaskrbljenosti po stopnicah na dvorišče pred šolo, nato na cesto, na pločnik, mene s skupino maturantov najprej v bar, nato pa spet na ogled položaja pred šolo – in nazadnje na urgenco v bolnico.

Tisti (moj zadnji delovni) zgodnjepoletni dan je bil v resnici ne samo svetel in vroč, temveč celo vrel, kot iz čistega železa ulit. Pustil bo neizbrisljiv pečat v mojem raztegljivem spominskem predalu.

Zvoni alarm, pa ga marsikdo ne vzame resno, saj se je večkrat oglašal zaradi kakega kratkega stika ali del na šoli. A tokrat gre zares. Na dvorišče pred šolo se dijaki usujejo gručema, nato še redki neverni

Tomaži, nazadnje poslopje zapustijo šolo sluge, tajniki in profesorji, ki čakajo na prve ocenjevalne seje. Potem je slišati, da je prišlo do eksplozije. Pred šolskim poslopjem že vse jutro stoji cisterna podjetja Italspurghi in takoj nam je jasno, da je dogodek povezan z odstranjevanjem kemikalij na šoli. Zakaj prav zdaj, zadnji dan, takoj po pouku? Ni bilo mogoče počakati? Iz četrtega nadstropja uhaja plin, morda strupen. Kaj zdaj? Čakamo, zbegani. Čakamo profesorji, čakajo dijaki, čaka neučno osebje. Nekdo od mojih dijakov celo smukne v pritlično učilnico iskat dnevnik. *Tako so nas učili, če se kaj zgodi, moramo imeti dnevnik s sabo*, pravi maturantka in mi ga izroči. Že res, a ta naša ura je dodatna, samo za sklep, pomislim.

Napetost na ulici. Prihitijo gasilci, pripelje policijski avto, po kakih dvajsetih minutah sklenem, da je najboljše, če se z dijaki zatečemo v bar. Še pregled nalog na listih, nekaj dodatkov in napotkov glede izbrane maturitetne teme, a vendar ne na cesti.

Bar *Bira bora* nas prička vse vznemirjene in med kokakolami in sadnimi sokovi se, med brenčanjem, modrovanjem in kramljanjem kavarniških gostov ponajveč v italijanščini, odvija neobičajna učna ura. Z Alexom, Demetro, Giorgio, Nausicao, Nado in Nino se sprehajam od Kocbeka in Kosovela do Pahorjeve Nekropole, pa natresem še kak podatek o revijah v zamejstvu in zdomstvu. Neutešljiva in živahna Nina zastavi vprašanje o dejanskem obstoju enotnega slovenskega kulturnega prostora, a kavarniški prostor je pretesen za tehtno in poglobljeno definiranje tega pojma, ki obvisi v zraku. Priložnostni obiskovalci bara, med njimi tudi mlajša kolega, profesorja telesne vzgoje, se pogovarjajo o tem in onem, sama skušam v lepi mili slovenščini preglasiti ropote in šume, preglasni klepet, hiteče avtomobile. Slišati je tuljenje siren, gotovo v zvezi z našo šolo: mimo pripeljejo rešilci, morda karabinjerji, policija. Zadeva postaja vse bolj napeta, neobičajna učna ura pa se vse bolj krha v okruške, moj vse bolj raskavi glas ugaša. Komaj sem se pobrala po popolni odsotnosti glasu in izbruhu astme konec prejšnjega tedna.

Astma pogojuje tudi sklepno dejanje mojega zadnjega šolskega dne. Ko se po opravljeni učni uri vrnem na ploščad pred šolo, se moram kot ostali profesorji, ki smo se ob eksploziji mudili v bližini, podvreči zdravniškemu pregledu v rešilcu. Vročina nam vzame še zadnje moči in nam požene kri v glavo, pritisk v žile. Eden od kolegov celo omahne, pade v nazavest (od toplotnega vala, zvem kasneje). Dvajset kolegov prepeljejo v bolnico na Katinaro,

pet pa v osrednjo bolnico v središče mesta. Kot zve-
mo kasneje, je protokol različen: nje natančno pre-
gledajo, slikajo pljuča, naredijo elektrokardiogram
in še kaj (eno kolegico zadržijo zaradi povišanega
pritiska čez noč), nam petim, samim profesoricam,
pa pregledajo grlo, poizvedujejo po simptomih, nato
nas odpustijo.

Med čakanjem na urgenci, ki se zavleče kako uro,
si kratimo čas z duhovitimi opazkami, kramljanjem
in usodno vdanostjo zadnjega šolskega dne, saj nas
hvala Bogu ne čaka več pouk. Mene pa sploh ne, zato
duhovičimo na račun šolske eksplozije... Ko opravi
pregled in počakam še izid pregleda dveh kolegic,
moram po avto, parkiran v bližini šole.

Olajšana ob treh popoldne stopim iz klimatizira-
nih bolnišničnih prostorov v razbeljeno tržaško po-
poldne in si oddahnem. Ni kaj reči, izjemen, enkrat-
ten šolski dan. Zapomnila si ga bom.

Iz spletnih novic in branja dnevnikov naslednjega
dne izvem, da je eksplozivni konec pouka povzročila
verjetno malomarnost delavcev ob ravnanju s kemi-
kalijami. Pravijo, da je kdo (po pomoti !?) izlil natrij v
lijak, ki ga je nato ob stiku z vodo razneslo. Pok, dim,
nejevernost in preplah so potem naredili svoje.

Četrto nadstropje je nedostopno, zato bom mo-
rala poslovitveno zakusko pripraviti kar v enem od
razredov. Pa čeprav bo morda pretesen za petdeset
kolegov.

A to je že druga zgodba, svetlejša in lepša od
zgornje, skoraj neverjetne, ki je tako slikovito in en-
kratno pospremila moje slovo od dijakov in šolskih
prostorov.

Ljubemu Cirilu Kosmaču dolgujem opravičilo,
saj sem si od njega kot besedna kradljivka sposodila
pretanjeni jezikovni izraz in ga napolnila s svojo vse-
bino. Hvaležna sem njemu, nepregledni množici pe-
snikov in pisateljev in besednih ustvarjalk, s katerimi
sem stopala dobra štiri desetletja v razred. Slovenska
beseda je bila moja prijateljica, njej sem se naslonila
na ramo, ko mi je bilo težko. Vlivala mi je moč tudi v
najtežjih trenutkih.

Tisti moj zgodnjepoletni, junijski dan je bil v re-
snici svetel in vroč, kot iz čistega železa ulit.

Zdaj ga lepo zglaženega lahko položim in shra-
nim v miznico svojih spominov. Tam se končno lah-
ko ohladi.

NOVI MARIBORSKI NADŠKOF ALOJZIJ CVIKL

Papež Frančišek je 14. marca imenoval za novega mariborskega nadškofa in metropolita 59-letnega jezuita p. Lojzeta Cvikla. Posvečen je bil 26. aprila.

V času po gospodarskem zlomu nadškofije in družb, ki so bile z njo povezane, je bil od novembra 2010 nadškofijski ekonom in pozimi je bil dosežen sporazum, s katerim je mariborska nadškofija uredila razmerja z bankami in upniki. Mariborska nadškofija je bila brez rednega vodstva od julija 2013, ko sta se morala umakniti mariborski nadškof Marjan Turnšek in njegov predhodnik ter v času odstopa ljubljanski nadškof Anton Stres. Od takrat je mariborsko nadškofijo vodil kot upravitelj celjski škof Stanislav Lipovšek.

P. Cvikl ima za sabo zelo ugledno poklicno pot. Doma je iz Nove Cerkve, rodil pa se je 19. junija 1955 v Celju. Med jezuite je stopil kot novinec po maturi v Mariboru leta 1974. Duhovnik je od leta 1983. Študiral je v Ljubljani, Rimu in Bruslju, kjer je magistriral iz katehetike. Bil je že kaplan in župnik, 8 let je poučeval verouk na škofijski gimnaziji v Šentvidu nad Ljubljano, kjer je bil tudi prvi ravnatelj Jegličevega dijaškega doma. V letih 1995–2001 je bil provincial slovenskih jezuitov, nato do leta 2010 rektor papeškega zavoda Rusikum v Rimu, ki so ga v tem času temeljito prenovili. Leta 2009 je v italijanščini napisal knjigo o p. Maksimilijanu Žitniku. Ob službi ekonoma v Mariboru je opravljal tudi službo duhovnega pomočnika v Vitanju.

ZBRANA DELA EDVARDA KOČBEKA

Pri Založbi ZRC v Ljubljani je v zbirki Zbrana dela slovenskih pesnikov in pisateljev izšla 15. knjiga zbranih del Edvarda Kočbeka, ki so začela izhajati leta 1991. Po objavi njegove proze in poezije so po večletnem premoru od leta 2012 na vrsti dnevniški zapisi od leta 1932 dalje, ki jih urejata in jim pišeta opombe Andrej Inkret in Mihael Glavan, natisnjeni pa so v 300 izvodih. V 15. knjigi je Kočbekov dnevnik za leto 1935.

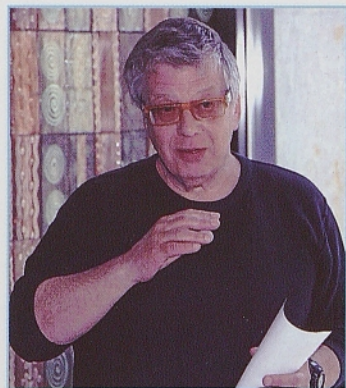
ZGODOVINSKI DELI V ITALIJANŠČINI

Tržaška zgodovinarica prof. Marta Verginella, ki predava na Filozofski fakulteti v Ljubljani, je pri založbi Donzelli v Rimu izdala italijanski prevod knjige iz leta 2004 Suha pašta, pesek in bombe, Vojni dnevnik Bruna Trampuža. V njej sta njena študija in dnevnik Tržačana Bruna Trampuža (1909–68), ki se je leta 1942 znašel kot italijanski vojak v severni Afriki. Italijanska izdaja nosi naslov La guerra di Bruno, L'identità di confine di un antieroe triestino e sloveno (Brunova vojna, Obmejna identiteta tržaškega in slovenskega antijunaka).

Tržaški zgodovinar prof. Jože Pirjevec pa je pri turinski založbi Einaudi izdal italijansko različico knjige Tito in tovariši (leta 2011 je v petih natisih dosegla naklado kar 23.000 izvodov). Italijanski naslov se glasi Tito e i suoi compagni (Tito in njegovi tovariši).

Umrl je režiser in pisatelj Sergej Verč

Dne 23. aprila se je razširila vest, da je na svojem domu v Gabrovici pri Komnu nenadno preminil upokojeni radijski programski urednik, režiser, dramatik in pisatelj Sergej Verč, ki je imel zadnje čase hujše zdravstvene težave. Rodil se je 27. marca 1948 v Trstu, kjer je maturiral na učiteljskišči. Na Akademiji za gledališče, radio, film in televizijo v Ljubljani je leta 1982 diplomiral iz gledališke in radijske režije. Že prej je bil časnikar in nato učitelj, od leta 1982 do upokojitve pa je delal na slovenskem programskem odelku deželnega sedeža RAI v Trstu.

Leta 1971 je bil Verč med ustanovitelji Slovenskega amaterskega gledališča v Trstu in do leta 1975 njegov umetniški vodja. Napisal je več dramskih besedil za oder (izvajalo jih je tudi Slovensko stalno gledališče v Trstu), za radio in za otroke. Kot režiser je delal s poklicnimi in amaterskimi gledališči v Trstu, Ljubljani, Gabrovici, na Radiu Trst A idr. Sodeloval je (zlasti z Borisom Kobalom) pri odmevnih radijskih, televizijskih in odrskih kabareti ter satiričnih predstavah. Eno nedavno krizno sezono je bil v trojki umetniških vodij Slovenskega stalnega gledališča.

Napisal je tudi štiri uspešne kriminalne romane: Rolandov steber (1991), Skrivnost turkizne meduze (1998), Pogrebna maskarada (2003), Mož, ki je bral Disneyeve stripe (2009).

Za svoje delo je prejel več priznanj, med drugim nagrado Prešernovega sklada leta 1995 za radijsko priredbo in režijo Dantejeve Božanske komedije.

Sezona Društva slovenskih izobražencev na višku

Odprtje razstave Umetniki za Karitas (levo); pogovor Jane Barba s pisateljem Jurijem Paljkom (desno).

Ponedeljkovi večeri Društva slovenskih izobražencev so spomladi dosegli svoj vrh. Še nekaj mesecev nas loči do počitnic, ko se bo letošnja sezona umaknila pred poletnim vročim soncem. Poglejmo, kaj nam je Društvo slovenskih izobražencev ponudilo v marcu in aprilu.

V ponedeljek, 16. marca, so v Peterlinovi dvorani odprli dobrodelno razstavo umetniških del Umetniki za Karitas. Razstavo je odprla in o njej spregovorila Jožica Ličen. Za njo pa je o svoji knjigi »Kaj sploh počnem tukaj« govoril Jurij Paljk, s katerim je vodila pogovor Jana Barba. Naslednji ponedeljek, 23. marca, je bil gost večera ravnatelj Združenja bank Slovenije dr. France Arhar. Govoril je na temo »Kako doživljamo finančno krizo«. V ponedeljek, 30. marca, je duhovno pripravo na Veliko noč vodil salezijanec dr. Jože Bajzek. Po velikonočnih praznikih je sledil tradicionalni vsakoletni večer, ki ga društvo posveča podelitvi literarne nagrade Vstajenje. Letošnjo že 52. nagrado je prejel zamejski ustvarjalec Jurij Paljk za knjigo zapisov »Kaj sploh počnem tukaj«.

Nagrajenca je predstavila prof. Tatjana Rojc. Denarno nagrado pa je v imenu Zadružne kraške banke nagrajencu izročil njen predsednik Adriano Kovačič. Za glasbeni okvir prireditve sta poskrbela brata Vanja in Max Zuliani, gojenca violinske in klavirske šole Glasbene matice v Trstu. Naslednji ponedeljek, 20. aprila, je Društvo slovenskih izobražencev v sodelovanju s Knjižnico Dušana Černeta posvetilo izidu knjige Igorja Omerze »Veliki in dolgi pohod Nove revije«. Knjiga razkriva ozadja izjemnega poglavja »slovenske pomladi« in zanimanje Udbe za nastanek in obstanek Nove revije. V ponedeljek, 27. aprila je v Društvu predaval Bruno Križman o svojem potovanju po Etiopiji.

Dr. France Arhar o finančni krizi (zgoraj); Sergij Pahor in Jože Bajzek (spodaj levo); Igor Omerza o Novi reviji (v sredini); potovanje po Etiopiji je predstavil Bruno Križman (desno).

Umrla je dr. Majda Mazovec

Slab teden po nesrečnem padcu na domu je 10. aprila umrla v ljubljanskem Kliničnem centru prva slovenska kardiologinja dr. Majda Mazovec. Pri nas je znana predvsem zato, ker je v zadnjih letih večkrat javno in v dokumentarcu Pogum molka živahno nastopila kot priča o človekoljubnem delovanju p. Placida Corteseja. Sama je bila namreč ena izmed treh ljubljanskih študentk medicine (ostali dve sta bili Marija Slapšak in Marija Ujčić), ki so se po zasedbi Slovenije znašle na univerzi v Padovi in so p. Corteseja zaprosile, da bi pomagal slovenskim in hrvaškim internirancem v koncentracijskem taborišču, ki so ga italijanske vojaške oblasti junija 1942 uredile v čisto novih vojašnicah padovanskega predmestja Chiesanuova. Po nekajurnem razmisleku je p. Placido Cortese sprejel, ta odločitev pa je spremenila tek njegovega življenja. Sledile so velike človekoljubne akcije, pri katerih je bila Mazovčeva soudeležena. Po nemški zasedbi pa jih je p. Cortese nadaljeval v obliki pomoči ubežnikom iz taborišč za civiliste in vojake, Judom, češkim vojakom, italijanskim in slovenskim odpornikom. A sledila je tudi aretacija in mučniška smrt.

Majda Mazovec v svoji delovni sobi, slikana 13. avgusta lani (foto: p. Apollonio Tottoli).

Dr. Majda Mazovec, ki se je rodila 7. julija 1920 v Ljubljani, je v Padovi z najvišjo oceno in pohvalo dokončala medicino jeseni 1944. Po stažu v Ljubljani je odšla na specializacijo iz interne medicine v Beograd. Nato je delala v Bosni, nakar je bila po eno leto na specializaciji iz kardiologije v Londonu in na Švedskem. Izpopolnjevala se je še drugje, do konca pa je obiskovala seminarje in kongrese. V Ljubljani je postala vodja diagnostičnega kardiološkega oddelka na Kliničnem centru. O kardiologiji je predavala za postdiplomske študente. Objavila je kakih 50 razprav in kot soavtorica knjigi o dieti pri srčnih in ledvičnih boleznih.

Zelo je ljubila glasbo, potovanja, fotografijo in zlasti gore.

50 LET »RADIJSKE« MAŠE V ROJANU

Dne 7. marca je minilo 50 let, kar Radio Trst A ob nedeljah in zapovedanih praznikih neposredno prenaša mašo v slovenščini iz župnijske cerkve v Rojanu v Trstu. Do tega je leta 1965 prišlo med uresničevanjem določil II. vatikanskega koncila o uvedbi narodnih jezikov v bogoslužje. Pred tem sta tako italijanski kot slovenski radio v Trstu neposredno prenašala mašo v latinščini iz stolnice pri Sv. Justu, med pridigo pa se je za slovenski radio vključil slovenski duhovnik (14 let je to opravljal Peter Šorli).

Rojanski dušni pastir in cerkveni pevci tako že pol stoletja opravljajo odgovorno in pomembno službo, ki je bila pred demokratizacijo Slovenije tudi nadvse dragocena za rojake onstran meje.

Jubileja so se v Rojanu spomnili pri maši 8. marca, Misijonski krožek pa je za društvo Rojanski Marijin dom v Sloveniji naročil 4 »osebne znamke«, posvečene 50-letnici prenosa maše po radiu.

Rojanski cerkveni pevski zbor letos spomladi.

POVSEM NOVO VODSTVO ZEDINJENE SLOVENIJE

Krovna organizacija povojne emigracije v Argentini Zedinjena Slovenija je imela 28. marca v Slovenski hiši v Buenos Airesu 68. redni občni zbor, ki je v celoti prenovil in pomladil vodstvo organizacije. Po maši v cerkvi Marije Pomagaj ga je uvedel predsednik Franci Žnidar. Nato so poročali tajnik Tone Mizerit, blagajničarka Tonči Vesel (sicer odsotna), kulturna referentka Alenka Godec, šolska referentka Alenka Prijatelj, ravnateljica Srednješolskega tečaja Neda Vesel Dolenc. Prebrali so še poročilo Staneta Žužka o srednješolskem tečaju v Bariločah. Nato je poročal predsednik Franci Žnidar, za nadzorni odbor pa je nastopil Štefan Godec.

Občni zbor je bil volilnega značaja. Stari odbor ni predstavil svoje liste in se je skoraj v celoti umaknil, zato pa so kandidate predstavili predsedniki slovenskih domov v Buenos Airesu, ki so tudi predlagali, da bi posamezna mesta v odboru porazdelili na prvi seji.

Na prvi seji, 7. aprila, so porazdelili funkcije. Predsednik Zedinjene Slovenije je zdaj Jure Komar, podpredsedniki so Andrej Golob, Karel Groznik in Pavel Brula, tajnika Marjana Poznič in Martin Selan, blagajnika Martin Križ in Daniel Žagar, kulturna referenta Martin Sušnik in Jože Lenarčič, mladinski referent Stanko Jelen, odbornik Tone Kastelic ml. V odboru so še predstavniki domov, v širšem odboru pa tudi zastopniki šolstva in pomembnejših organizacij.

ŠKOFOV VIKAR P. CIRIL BOŽIČ

Vodja slovenskega verskega in kulturnega središča v Kewju v avstralskem vele mestu Melbourne, frančiškan p. Ciril Božič, je s 1. majem postal škofov vikar za migrante in begunce.

P. Božič je že več let predstavljal dušne pastirje različnih narodnih skupnosti v nadškofijem duhovniškem svetu.

KRONIKA VASI POD GRMADO

Ob 100-letnici začetka 1. svetovne vojne je devinsko-nabrežinska občina pred iztekom lanskega leta poskrbela za ponatis knjige Kronika vasi pod Grmado v letih 1914–1918, ki jo je napisal zgodovinar Drago Sedmak in je izšla v slovenščini in italijanskem prevodu leta 1995. Drugo izdajo je uredil in temeljito dopolnil prof. Aleš Breceja.

Štipendije sklada Albin Ločičnik

V četrtek, 9. aprila, so v Peterlinovi dvorani na sedežu Slovenske prosvete že tretjič podelili štipendije iz sklada Albina Ločičnika univerzitetnim študentom inženirstva in gradbeništva. Letošnje štipendije so prejeli Matija Zorzut in Erik Mozan za prvi letnik, za višje letnike pa Danijel Simonettig in Neža Kravos. Nagrade je izročila dr. Nada Piščanec Senica, sorodnica Albina Ločičnika, arhitekta po katerem nosi sklad ime in čigar vdova je s svojim bogatim darom omogočila ustanovitev štipendijskega sklada.

Valentin Inzko – Glasnik sožitja

Mohorjeva iz Celovca je izdala 480 strani debel "zbornik prispevkov in spominov" Valentin Inzko – Glasnik sožitja, 1923–2002.

Uredil ga je Janko Zerzer, cela vrsta piscev (tudi dva Tržačana in dva nemškogovoreča pričevalca) pa v njem objavlja krajše zapise ali obsežne razprave v razdelkih Družina, Delovanje in Spomini.

Gre za pomemben prispevek k poznavanju znanega koroškega šolnika in javnega delavca, a tudi povojnih narodnostnih, političnih, cerkvenih in kulturnih razmer na Koroškem. Tako se na podlagi arhivskih virov razkriva, kako je jugoslovanski režim preko Udbe skušal vplivati na Narodni svet koroških Slovencev, opisane so težave v zvezi s škofijsko sinodo in delom za sožitje na Koroškem, podan je "ljubljski pogled" na Inzkovo delo in njegov čas, opisana je njegova vloga v šolstvu in kulturi itd.

Metod Turnšek v sedmih knjigah

Metod Turnšek
Na Višarjah zvoni

Založba Družina je izdala šesto izmed sedmih knjig zbirke Metod Turnšek: Epika, povesti in romani. Od prvega zvezka leta 2009 jo ureja prof. Milan Dolgan, ki vsakokrat poskrbi za literarnozgodovinsko obdelavo in komentiranje besedil. Tokrat je na vrsti knjiga *Na Višarjah zvoni*. Ponatisu tega nedokončanega romana (izšel je z oznako »prva knjiga« leta 1969 v Gorici) je urednik dodal besedila iz pisateljeve zapuščine, ki naj bi sodila v drugi del. Razjasnil je tudi resnične razmere in osebe v Kanalski dolini in Trstu, ki jih je pisatelj upodobil v romanu. Izstopa zgodba o družini Šibenik, ki je med vojno plačala izreden davek v tržaški Rižarni zaradi stikov z znanim obveščevalcem Jožetom Golcem.

Duhovnik, pisatelj, narodopisec in teolog dr. Metod Turnšek (1909–76) je deset plodnih povojnih let preživel kot duhovnik in profesor na Tržaškem.

Vrsta novih knjig o tragični polpreteklosti

V zadnjih mesecih je v Sloveniji izšla cela vrsta obsežnih knjig, ki obravnavajo tragično polpreteklost: nasilje vojne in revolucije, spopad med Slovenci in poveljni grozodejstva ter preganjanje.

Kot sad občasne razstave Prekomorci, ki sta jo leta 2013 v Cekinovem gradu v Ljubljani postavila Muzej novejšje zgodovine Slovenije iz Ljubljane in Pokrajinski arhiv Koper, od takrat pa kroži po Slovenskem, sta lani obe ustanovi izdali bogato dokumentiran in ilustriran zbornik več avtorjev **Prekomorci**, ki ga je uredila avtorica razstave, zgodovinarica Irena Uršič.

Kot 4. zvezek zbirke Totalitarizmi – vprašanja in izzivi je Študijski center za narodno spravo iz Ljubljane v zborniku **Revolucionarno nasilje, sodni procesi in kultura spominjanja** zbral referate z multidisciplinarnega znanstvenega posveta z enakim naslovom, ki ga je priredil 10. septembra 2014 v Ljubljani, in še kak prispevek na te teme.

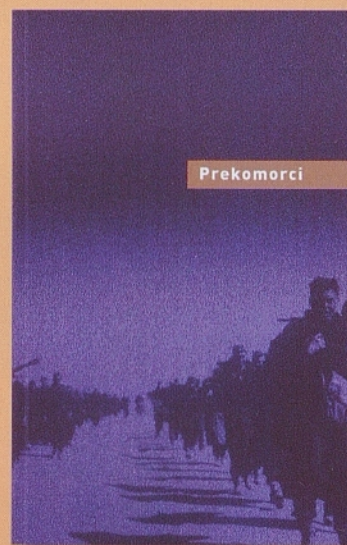
V zbornik **O vzponu komunizma na Slovenskem**, ki je izšel pri Inštitutu Karantanija in Inštitutu Nove revije v Ljubljani, je bivši minister in ustavni sodnik prof. Lovro Šturm zbral razprave osmih avtorjev, v glavnem zgodovinarjev in pravnikov.

Pravnik in politik Marko Štrovs, ki se je kot vodja službe za vojna grobišča in državni sekretar na Ministrstvu za delo, družino in socialne zadeve do odslovitve ukvarjal s prikritimi grobišči žrtev izvensodnih pobojev, je pri založbi Nova obzorja v Ljubljani izdal knjigo o svojih izkušnjah in pogledih **Neme priče, Množični poboji nasprotnikov komunizma 1941–1946**.

Založba Družina je izdala novo knjigo znanega raziskovalca revolucionarnega nasilja Iva Žajdele **Šentruptert med revolucijo**. V njej so popisani medvojni in povojni poboji na tistem posebno prizadetem območju. Župnija je izgubila 435 ljudi. Od tega jih je bilo 111 na partizanski strani, ostali so takšne ali drugačne žrtve komunizma.

Rafaelova družba in Družina sta v Ljubljani izdali fotografsko monografijo **Cvetoči klas pelina, Slovenski begunci v Avstriji po letu 1945**, ki jo je uredil Lenart Rihar. Na skoraj 300 straneh je objavljenih več sto fotografij. Spremno študijo, ki je v povzetku prevedena tudi v angleščino in španščino, je napisala mag. Helena Jaklitsch.

Mohorjeva družba iz Celovca je izdala novo knjigo zgodovinarja dr. Jožeta Dežmana **Ni bilo lahko, a smo obstali in stojimo, Titoizem – poraz nasilja**. S predstavitev izbranih vsebin iz arhiva vladne komisije za izvajanje zakona za popravilo krivic avtor govori o povojnem nasilju in njegovih posledicah. Pri tem z zgodbami in dokumenti predstavlja več kot 500 usod.

Komemoracija v Rižarni

V tržaški Rižarni je bilo 11. aprila spominsko srečanje, posvečeno 70-letnici smrti vodje tržaške skupine obveščevalcev iz prozahnodnega omrežja, ki sta ga vodila polkovnik Vladimir Vauhnik in major Ante Anić, Jožeta Golca ter njegovega kurirja Rafaela Požarja. Nacisti so ju ubili in sežgali v Rižarni 4. aprila 1945. Ob tem so se prisotni spomnili tudi vseh ostalih, ki so izgubili življenje v Rižarni ali drugje, ker so bili Golčevi sodelavci, prijatelji ali samo slučajni znanci.

Prvi del komemoracije je bil na dvorišču Rižarne, kjer so zapeli Fantje izpod Grmade pod vodstvom Hermana Antoniča. Uvodne besede je spregovoril častnikar Ivo Jevnikar, ki je v preteklih letih preučeval to zgodbo in je skupno z nekaterimi svojci žrtev dal pobudo za srečanje. Molitve za rajne in homilijo pa je imel vojaški vikar v Slovenski vojski msgr. Jože Plut.

V dvorani Rižarne je Jevnikar nato predstavil dogajanje pred 70 leti in vodil pogovor z udeleženci. Med drugimi so bili prisotni nekateri sorodniki Jožeta Golca, Andrej Razboršek, ki je v Rižarni izgubil mater in stare starše, Vauhnikova nečakinja Štefka Vauhnik Mikluš, nekateri sorodniki Toneta Duhovnika, ki je umrl v Mauthausnu, prof. Martin Kranner, ki je med vojno spoznal Jožeta Golca, Tomaž Simčič, katerega oče je bil aretiran v tej zadevi, a se mu je stvar srečno iztekla.

Prisotnim so izrekli dobrodošlico odbornik za kulturo tržaške občine Paolo Tassinari, kustos Občinskega muzeja in državnega spomenika Rižarne Francesco Fait in predstavnik Mednarodnega komiteja za Rižarno Ljubomir Sušič.

DUHOVNIK PROTI RASNI SEGREGACIJI

V starostnem domu v Pennybyrnu v Severni Karolini (ZDA) je 8. februarja umrl msgr. Anton Kovačič. Pokopali so ga na Bizeljskem, kjer se je rodil 11. januarja 1920. Po nemški okupaciji se je umaknil v italijansko zasedbeno območje in bil med tistimi mariborskimi bogoslovci, ki jim je papež omogočil študij v Rimu in bivanje v zavodu De Propaganda Fide v Rimu. Tam je bil leta 1947 posvečen v duhovnika, leta 1949 pa je na Urbaniani dosegel doktorat iz teologije. Do leta 1951 je nato delal v begunskem taborišču v Salernu, nakar se je izselil v Severno Karolino, kjer se je inkardiniral v škofijo Raleigh, leta 1972 pa v novo škofijo Charlotte. Delal je v številnih župnijah, sezidal več cerkv in župnišč, skrbel za stalne diakone, med drugim pa je v 60. letih dobil nalogo, da v New Bernu odpre prvo katoliško šolo, v kateri ni bilo več rasnega ločevanja. Na začetku se je vpisalo 50 temnopoltih šolarjev in en sam belec, a je vztrajno delal, dokler ni bilo 100 mešanih vpisov.

Umrl je prelat Maksimilijan Jezernik

V Domu sv. Jožefa v Celju, kjer je živel zadnja leta, je 21. aprila preminil duhovnik, dolgoletni rektor Papeškega zavoda Slovenik v Rimu msgr. Maksimilijan Jezernik. Rodil se je 22. februarja 1922 na Gornji Ponikvi pri Žalcu. Po nemški zasedbi je bil med tistimi mariborskimi bogoslovci, ki jim je bil omogočen študij na papeški univerzi Urbaniana v Rimu, kjer je bil leta 1949 posvečen v duhovnika. V letih 1949-58 je dosegel magisterij iz teologije in doktorate iz filozofije, misliologije in civilnega prava. Bil je podravnatelj in nekaj časa rektor zavoda De Propaganda Fide. Od leta 1953 je predaval filozofijo in etiko na Urbaniani, kjer je bil v letih 1974-78 generalni tajnik. Delal je tudi na Kongregaciji za evangelizacijo narodov.

Dolga desetletja je bil referenčna točka za cerkvene predstavnike in druge Slovence, ki so živeli v Rimu, ali so se tja podajali, pogoste stike pa je gojil tudi s Slovenci v Trstu, Gorici in Kanalski dolini. Leta 1965 je postal prorektor, leta 1972 pa rektor Slovenika, ki je bil ustanovljen na pobudo p. Antona Prešerna leta 1960 kot zavod za duhovnike, ki bi študirali v Rimu. Dejansko ga je zaradi Prešernove bolezni vodil že pred letom 1965. To je bil čas, ko je bilo treba šele najti prostore za ustanovo, ki je bila blagoslovljena in povzdignjena v »papeški zavod« leta 1973. V naslednjih letih je postala slovensko žarišče v Rimu, polno slovenskih umetnin, in priljubljen romarski dom. V Sloveniku je dobila sedež tudi Slovenska bogoslovna akademija (1978), ki je leta 1981 začela prirejati v Sloveniku vsakoletne »rimske simpozije« (od leta 1982 z objavo celovitega gradiva v posebnem zborniku), ki pa so v zadnjem obdobju zamrli. Msgr. Jezernik je bil rektor Slovenika do leta 2001. V letih 1983-99 je bil tudi generalni postulator za beatifikacijo škofa Slomška.

30. mladinski križev pot v Buenos Airesu

Priprava križevega pota na cvetno nedeljo je postala že tradicija med mladino Našega doma v San Justu. Veliko skrb glede zamisli, oblikovanja in organizacije nosijo na ramenih vsakoletni kulturni referenti. Poskrbeti morajo, da bo križev pot primeren za premišljevanje o Kristusovem trpljenju, a tudi trenutek miru in priložnost za globok vpogled v lastno življenje.

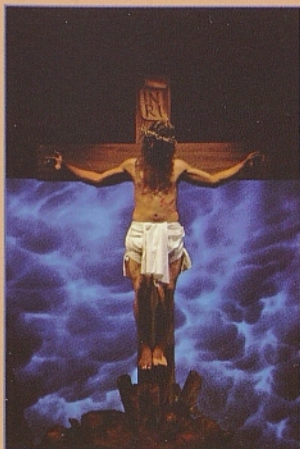
Letos smo se mladi odločili, da bi pripravili *ŽIVI KRIŽEV POT*. Že februarja smo začeli razmišljati, kako bi to izpeljali. Nekateri so bili takoj prepričani, da bo vse dobro uspelo; drugim pa nam je bilo težje ... Saj si je res težko predstavljati Jezusovo trpljenje in ga prikazati na odru, tako da bi ga gledalci lahko doživljali z vsem spoštovanjem, ki je trenutku primerno.

Toda odločili smo se in vsi skupaj začeli z delom. Razdelili smo si naloge: nekateri so poskrbeli za besedilo in misli, drugi za obleke in rekvizite, tretji za uprizoritev postaj. Pridne mlade roke so tudi prevzele odgovornost za glasbo in sceno, za petje in pevske vaje. Kako lep občutek ob skupnem delu!

Križev pot smo prikazali v dvorani Našega doma. Vsako postajo smo uprizorili posebej. Da bi bilo prizorišče čim bolj podobno takratnemu, smo na zaslonu predvajali izbrane slike, ki so dale svojstven čar vsaki postaji križevega pota. Svetlobni efekti so tudi pripomogli k temu. Ko so se naši pogledi ustavljali na zamrznjenih igralčevih podobah, smo lahko premišljevali ob besedah bralcev o tem, kaj Jezus danes pričakuje od vsakega posameznika. Polni lepih in globokih vtisov se tisti večer kar nismo mogli raziti ... Naš dušni pastir, g. Jure Rode, je še povedal zaključne besede in prisotne povabil, da bi ponovili križev pot na veliki petek v Slovenski hiši.

Zaradi talentov, vsakemu jih je velikodušno delil naš Stvarnik, dobre volje in truda nastopajočih, ki so udeležili evangeljsko sporočilo, se je vse izteklo v lepem in prijateljskem ozračju. Lepo je, ko svoje sposobnosti in navdušenje deliš z drugimi!

Veseli nas, da smo dosegli cilj: da je križev pot lepo potekal in da smo ga pripravili s skupnimi močmi. Veliko nas je bilo: bralci, igralci, pevci in mnogo drugih sodelavcev.

Letos poteka že 30 let, odkar smo mladi pričeli s tem podvigom! S križevim potom se želimo poglobiti v Kristusovo trpljenje, ga na tej poti spremljati in nadaljevati z njegovim odrešenjskim delom. Resnično upamo, da je letošnja priprava velikega tedna segla vsem do srca, in želimo si, da bi ta naša navada obstala še mnoga leta.

Lučka Marinčič

Čuvar spominov nacionalne ilegale inž. Davorin Žitnik

V Ljubljani je 2. januarja preminil gradbeni inženir in pedagog prof. Davorin Žitnik, ki je zelo veliko storil za ohranjanje spoštljivega spomina na padle in pomorjene pripadnike slovenske nacionalne ilegale (»slovenskih četnikov« oz. slovenskega dela Jugoslovanske vojske v domovini). Med njimi je bil njegov oče Franc, ki so ga jeseni 1943 pri Mozlju ustrelili partizani.

Rajni Žitnik se je rodil 23. septembra 1928 v Ljubljani. Štirideset let je poučeval na Srednji gradbeni šoli v Ljubljani, kot statik in konstruktor pa je sodeloval z več arhitekti tudi pri znanih, velikih projektih. Prof. Jurij Kobe je v nekrologu navedel kompleks Astra, tiskarno Mladinska knjiga, garažne hiše, Merkur, Halo Tivoli, Pivovarno Union in vrhno postajo kaninske žičnice ter zapisal, da se njegovo delo nikdar ni zadržalo pri običajnem izračunu konstrukcije, ki naj nosi arhitekturo. Vedno se je aktivno vključeval v projekt, tako da je pustil sled tudi v zasnovi, ki je pogosto prerasla v neko konstrukcijsko duhovitost, saj je intimno užival v smelosti in eleganci konstrukcije.

Inž. Žitnik je bil tudi ploden publicist. Kot avtor, soavtor ali prevajalec je od leta 1952 dalje podpisal vrsto priročnikov in učbenikov. Tako je sodeloval pri zbirki priročnikov Tehniške založbe Slovenije Vaša domača delavnica. Bil je soavtor Gradbeniškega priročnika, ki je v letih 1982–2012 doživel pet dopolnjenih izdaj. Nazadnje je leta 2010 s sinom Tomažem objavil priročnik Gradbena mehanika, Statika.

Rad pa je imel tudi slikarstvo in glasbo. Na srednji glasbeni šoli je doštudiral klavir. Kar 50 let je vsako nedeljo orgljal v župnijski cerkvi v Št. Juriju pri Grosupljem, od koder je bila njegova rajna žena Ani (ona in dve sestri so se poročile s tremi brati Žitniki!).

Prej omenjenemu spominu na žrtve revolucije je zlasti po demokratizaciji posvetil veliko časa in dela. Bil je med pobudniki preureditve ruševin po vojni požgane kapele Presvete Krvi Jezusove v Mozlju, ki je postala leta 1994 spomenik žrtvam nacionalne ilegale. Vsako leto sta bili tam na zadnjo nedeljo septembra maša in komemoracija. Ker so pobudniki opešali ali umrli (še pred Žitnikom sta umrla dr. Boris Kravanja in podjetnik Franc Perme), je s sodelavci predlagal, da je skrb za obletno mašo konec septembra trajno prevzela župnija Kočevje.

O zamolčani zgodbi omenjenih žrtev je tudi dokumentirano in tankočutno pisal, zlasti v knjigah, ki jih je izdal v samozaložbi, Zbornik pričevanj o slovenski nacionalni ilegali 1941–1945 (Ljubljana 2001), Usodni čas slovenske nacionalne ilegale 1941–1943 (Ljubljana 2003) in Družinska zgodba o slovenski nacionalni ilegali (Ljubljana 2005).

Nadia Roncelli, Miroslav Košuta in Marjan Kravos.

Košutovo velikonočno darilo

V torek, 24. marca, so v zgodovinski kavarni San Marco v Trstu predstavili lepo oblikovano knjižico Dnevnik o lastovičjem gnezdu, katerega avtor je Miroslav Košuta. Knjigo je z okusom oblikoval in ilustriral Marjan Kravos. Tekst, ki ga je avtor posvetil »prijatelju Alojzu Rebuli«, je tenkočuten zapis o lastovki, ki si je ustvarila gnezdo v njegovi spalnici. Kako se je to dogajalo, natančno izvemo iz pesnikovih dnevniških zapisov, ki so pravi pesniški slavospev življenju. Pogovor z obema avtorjema je vodila Nadia Roncelli.

SREBRNI JUBILEJ SKAVTOV V SLOVENIJI

Slovenski katoliški skavti in skavtinje so ob rahljanju eno-umja v Sloveniji stopili uradno v javnost 31. marca 1990, torej 45 let po samorazpustu skavtske organizacije ob tuji zasedbi. Takrat so imeli ustanovni občni zbor Zveze (danes Združenja) slovenskih katoliških skavtinj in skavtov v dvorani Teološke fakultete v Ljubljani. Organizacija je štela 70 članov, vendar je že pred tem napol ilegalno živela v manjših skupinah, ki so zajemale navdušenje in znanje tudi pri zamejskih skavti, delujočih od leta 1951. Prvi načelnik, Peter Lovšin, je na primer dobil stik z goriškimi skavti, z njimi taboril leta 1985 v Žužemberku in obljubil 1. maja 1986 v Števerjanu.

Danes šteje ZSKSS kakih 4.500 članov, od tega 820 voditeljev, skozi skavtske vrste pa je šlo 20.000 mladih. Načelnica je Irena Mrak Merhar, načelnik pa Žiga Kovačič.

Na obletnico ustanovitve so skavtinje in skavti napolnili ljubljansko stolnico, kjer je nadškof p. Stanislav Zore daroval zahvalno mašo. V soboto, 18. aprila, pa so v letnem gledališču na Studencu pri Domžalah priredili slavnostno akademijo. Zbralo se je več kot 500 nekdanjih in sedanjih skavtskih voditeljev, mednje pa so prišli tudi predsednik republike Borut Pahor in koprski ter celjski škof Jurij Bizjak ter Stanislav Lipovšek.

UMRL JE HRVOJE MAGAZINOVIC

V Splitu je 13. aprila v 102. letu starosti preminil hrvaški pravnik, publicist in nekdanji politični zapornik Hrvoje Magazinović. O njem smo v Anteni že pisali, ko je izdal spomine Kroz jedno mučno stoljeće, Sjećanja (prva izdaja: Splitu 2002, druga, dopolnjena izdaja: Valjevo 2009). Kot navdušen zadružnik je še lani prispeval referat za simpozij o Andreju Gosarju, pa čeprav v Logatec oz. Ljubljano ni mogel priti.

Magazinović, ki se je rodil 29. maja 1913 v Zadru in je diplomiral iz prava leta 1937 v Beogradu, magistriral pa leta 1970 v Zagrebu, se je že kot študent navdušil za verske in politične poglede Dimitrija Ljotića, med vojno pa se je pridružil njegovim srbskim dobrovoljcem, tako da se je oktobra 1944 znašel na Primorskem, ob koncu vojne pa v Italiji. Iz taborišča Eboli se je pomaknil v Trst in se pridružil Slovenski demokratični zvezi ter tedniku Demokracija, vendar ga je Udba 23. marca 1949 pri Bazovici ugrabila. Na procesu v Postojni, ki so ga oblasti izkoristile za obračun z voditelji Slovenske demokratične zveze, je bil obsojen na 20 let zapora. Skoraj 11 jih je res preстал v zaporih v Ljubljani, Beogradu, Sremski Mitrovici in Požarevcu. Nato je 2 leti delal v Beogradu, vendar so ga izgnali iz Srbije in je nato do smrti živel in delal v Splitu.

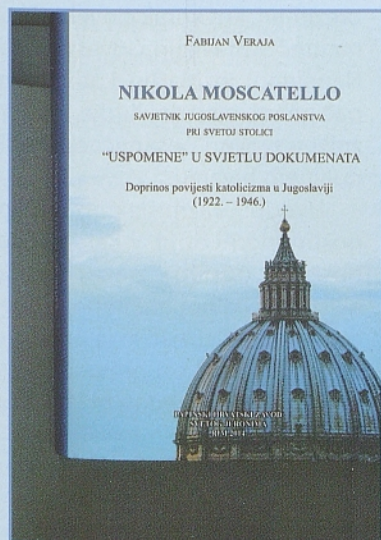
Spomini in dokumenti dr. Nikole Moscatella

Msgr. dr. Nikola Moscatello (Dol na Hvaru, 1885 – Rim, 1961) je bil hrvaški duhovnik in jugoslovanski diplomat. Od leta 1922 do 1946 je kot svetnik za cerkvene zadeve služboval na poslaništvu Kraljevine SHS oz. Jugoslavije pri Sv. sedežu, v Rimu pa je ostal do smrti. V sklopu svojega obsežnega diplomatskega dela je med obema vojnoma in v času druge svetovne vojne imel seveda veliko stikov s Slovenci in je veliko storil tudi v korist zatiranih slovenske in hrvaške manjšine v Italiji, internirancev ter preganjancev.

V letih 1957-59 je o svojem delu narekoval in nato dopolnjeval spomine, ki jim je dal naslov Neprijatelj Papin radi Kralja, neprijatelj Kraljev radi Pape, Doprinos povijesti katolicizma u Jugoslaviji (1921. - 1946.). Tipkopis in svoje arhivske dokumente je prepustil drugemu dalmatinskemu duhovniku. To je bil uslužbenec vaticanke kurije msgr. Fabijan Veraja (Metković, 1923 - Rim, 2014), svojčas podtajnik na kongregaciji za zadeve svetnikov. Msgr. Veraja je s sodelavci, zlasti s tretjim

Dalmatincem, rektorjem hrvaškega papeškega zavoda v Rimu msgr. Juretom Bogdanom, poskrbel, da so Moscatellovi spomini in dokumenti lani izšli v 424 strani debeli knjigi z dolgim naslovom (Fabijan Veraja, Nikola Moscatello, savjetnik jugoslavenskog poslanstva pri Svetoj stolici, "Uspomene" u svjetlu dokumenata, Doprinos povijesti katolicizma u Jugoslaviji (1922. - 1946.); ob tem je še nekoliko različen naslov v latinščini). Čisto malo za tem je msgr. Veraja preminil. Knjigo je kot 13. zvezek svoje zbirke Collectanea Croatico-Hieronymiana de Urbe izdal Hrvaški papeški zavod sv. Hieronima v Rimu, ki jo je založil skupno z založbo Crkva u svijetu iz Splita. Sploh ima "Papinski hrvatski zavod svetog Jeronima" v knjigi pomembno mesto.

Na začetku je predgovor msgr. Veraje, sledijo Moscatellovi spomini na 195 strane z opombami, ki jih je sestavil mlajši zgodovinar iz Zagreba dr. Stipe Kljaić. Sledi XVI strani fotografij, nakar so objavljeni Verajev izbor Moscatellovih dokumentov s krajšimi komentarji na skupno 187 strane, osebno in stvarno kazalo.

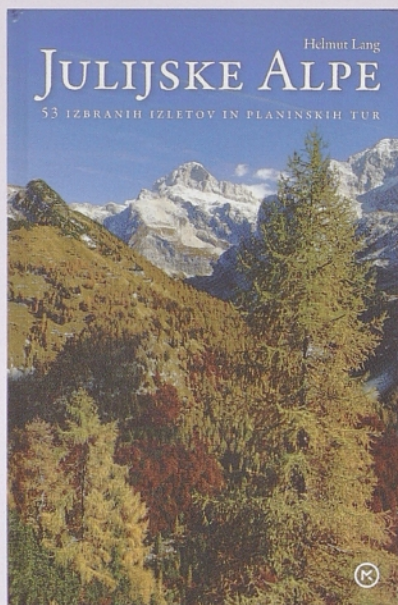

Helmut Lang *Julijske Alpe*

Med slovenskimi knjigami je mnogo popotniških vodnikov, zelo veliko pa je med njimi planinskih vodnikov po naših prelepih gorah. Nad našimi gorami, ki sodijo med najlepše na svetu, so navdušeni tudi tuji turisti, predvsem pa planinci, ki živijo v sosednjih pokrajinah. Tako se je **Helmut Lang** s beljaške podružnice Avstrijske planinske zveze zavezal in tudi pripravil planinski vodnik po Karavankah, ki ležijo na mejnem grebenu med obema državama, ter vodnik po Julijskih Alpah, ki ležijo na vzhodni in zahodni strani slovensko-italijanske državne meje.

Za nas je zanimiva predvsem druga knjiga, ki opisuje kraje, po katerih so se odvijali srditi boji soške fronte v drugi svetovni vojni, ki se je pričela natanko pred 100 leti. Spomini na te žalostne dogodke so opisani v mnogih spominskih delih udeležencev in nekaterih slovenskih pisateljev, ostanke iz tistih časov pa še vedno lahko najdemo na prizoriščih po planinskih poteh. Ceste, ki so jih gradili za dovažanje vojaškega materiala in hrane – mulatjere, so nam ostale za prijete planinske pohode in obiske naših gora.

Priročnik pričenja z opisi planinskih poti v Zahodnih Julijskih Alpah. Prvo nas vodi na Montaž, Viš, Špik nato na Strmo peč, Poldnašnja špico, Svete Višarje – romarski kraj treh sosednjih narodov ter okoliške vrhove. Nadaljuje z opisi poti na mejnem Kaninu ter obišče še Žrd z množico kraških jam, Skutnik, Kobariški Stol in Matajur s kapelo na

vrhu in z astronomskim observatorijem na pobočju. V okolici Trente se lahko povzpemo na Mangart, Ciprnik, Mojstrovko, Svinjak in Krn ter si ogledamo izvir Soče s spomenikom Juliusa Kuyja in Juliano – Alpski botanični vrt, slikovite doline Remšendol, Bavščice in Bele, slapove v okolici Bovca, Belopeška jezera, trdnjavo Kluže itd. V triglavski skupini pa obiščemo Martuljkove slapove, dolino Zadnjice in dolino Triglavskih jezer ter se povzpemo na Stenar, Kanjavec, Viševnik, Debelo peč in seveda na Kredarico in Triglav. V Spodnjih Bohinjskih gorah pa so lažje poti na Bogatin nad Komno, Pršivec in Vogel nad Bohinjskim jezerom ter Črno prst s cvetličnim čudežem v naravi. V Cerkljansko-Škofjeloškem hribovju pa nas čakajo še trije lepote: Porezen, Blegoš in Ratitovec s Soriško planino.

V priročniku so natisnjene tudi lepe fotografije gora in cvetja ter dodani zemljevidi z vrisanimi potmi.

Ciril Velkovrh

Slovenija raziskuje Kierkegaarda

**Kompleksna monografska
številka Apokalipse**

Tako nam pravijo, tako si pravimo: zgodovino pišejo veliki ljudje, velike zgodbe, revolucionarji in vizionarji, naracije odpora in diskontinuitete. Globokomorski tok dogodkov in razvoja je vendar – ključ zdravi razum – sestavljena teh Zgodb, nekakšna meta-Naracija. Od letnice do letnice, od vojščakov do predsednikov teče zgodovinska premica razvoja, vmes pa bolj ali manj nič. Vmes zatišje, povprečnost, normalnost, anonimnost ali vsaj medlo pričakovanje.

V kritičnem premisleku linearne razvoja Zgodovine nam lahko veliko pomaga postmoderna filozofska paradigma. Že res, da je ta miselni poskus v marsičem fragmentaren, antinomičen in tавтоloški, nas pa v svojem vrednotnem nazoru uči vsaj enega. Obravnavati vsak korak, pa čeprav majhen in brezimen, kot korak človeka. Ljudje namreč sestavljajo človeštvo, ne le Napoleon in Martin Luther Kingi, pač pa vsi, navadni ljudje, posamezniki v svojem posamičnem, individualnem bivanju.

Uvodni razmislek o "tekoči" postmoderni dobi, v kateri sodobnost išče "gostega" zraka, je poskus aktualizacije bogate in heterogene miselne tradicije, ki jo je proizvedla zahodna misel ob prevrednotenju velikih zgodb. Preden bi lahko prebiral *Navadno kulturo* valižanskega kulturnega kritika R. Williamsa ali mikrosvet nekega mlinarja iz 16. stoletja *Sir in črvi* izpod peresa C. Ginzburga, pred sodobnim eks-

stencializmom M. Heideggerja in izpovedjo francoske žalosti J. P. Sarratra ali A. Camusa, preden bi lahko Paolo Coelho v okolico Ljubljane postavil umirajočo Veroniko, preden bi se – kot danes – utapljali v presežku "navadnosti" – pomislimo na "uspehe" akterjev v resničnostnih šovih, naključne dobitnike *toto*-loterij ali vidljivost pevskih talentov – je sredi 19. stoletja na Danskem 42 let preživel oče evropskega eksistencializma, Søren Aabye Kierkegaard.

Prav njegovemu liku, življenju in filozofskemu nazoru posveča glavino svojega dela dr. Primož Repar, največji kierkegaardovec na Slovenskem. Ustanovitelj KUD Apokalipsa in dolgoletni urednik istoimenske revije mu je leta 2013 posvetil tridnevni filozofski simpozij Miklavža Ocepka, ki je potekal na relaciji Ljubljana-Kras in v dvoletnem razmahu "živi" od leta 2007. Na podlagi simpozijskega gradiva je nastal obsežen zbornik, pravzaprav kar monografska številka revije Apokalipsa, ki nosi naslov *Kierkegaard - Nova oikonomija odnosov: bližnjik in eksistencialni preobrat*. Spremlja ga ustanovitev Srednjeevropskega raziskovalnega inštituta Sorena Kierkegarda. Zdi se nam potrebno, kljub časnikarskim okvirjem, nekaj besed nameniti kontekstualizaciji Kierkegaardove filozofije, da bomo slovenskega bralca lažje pospremili k vsebini, ki jo prinaša četrti zbornik Ocepkovega simpozija.

V 19. stoletju je evropska filozofija doživela korenit paradigmatški preobrat. Prvo polovico stoletja je še odmeval filozofski sistem idealizma, katerega višek pedstavlja šola nemške klasične filozofije. Od I. Kanta preko J.G. Fichteja in F. W. Schellinga do G. W. F. Hegla se je razumevanje realnosti podrejalo sistemu racionalnega dialektičnega procesa. Problem posameznega človeka, ki doživlja strah, tesnobo in obup, ker se zave omejenosti svoje eksistence, utesnjene med rojstvom in smrtjo, je bil idealistom tuj.

Prvi, ki je racionalnost bivanja načel z močjo spontane, instinktivne, iracionalne Volje je bil nemški pesimist Arthur Schopenhauer (1788–1860). Proti filozofiji čiste razuma je nova miselna struja poudarjala filozofijo življenja kot večnega nihanja med hotenjem in dolgčasom. Vedno težimo k temu, česar nimamo, kar nam povzroča bolečino, ako se nam želje izpolnijo, pa nastopi dolgčas, ki je še bolj mučen kot hrepenenje po sreči sami. Nihanje med trpljenjem in dolgčasjem je torej Arhimedova točka človeka, ki je najnesrečnejše bitje na svetu prav zato, ker se svojega stanja zaveda kot najvišje organizirano bitje. Tu bomo bolj ali manj trajne možnosti za *nirvano* iz Schopenhauerjeve *karme* pustili na stran, dejstvo pa je, da je filozofija po idealizmu prerasla v dvojce: na eni strani v poglobitev življenjskega nihilizma s figuro Friedricha Nietzscheja, na drugi pa v izogibanje eksistencialnega vprašanja na račun materialistične (dialektične, znanstvene, zgodovinske) razlage realnosti L. Feuerbacha, F. Engelsa in Karla Marxa.

Nekje vmes stoji življenjska *sordina* otroka bogatega luteranskega trgovca iz Kopenhagna, ki je kljub doktoratu na teološki fakulteti leta 1840 z razpravo *O pojmu ironije* namesto duhovništva izbral poglobitev v filozofska vprašanja. V Berlinu je sicer poslušal Schellingova predavanja, ki pa so ga razočarala, saj je na njih premočno bdela Heglova senca. Leta 1842 se je Kierkegaard (1813–1855) vrnil v rojstno mesto, kjer je ostal do konca svojih (kratkih) dni.

Biografija je rada zrcalo osebnosti, za velikega danskega eksistencialista to nemara drži. Bil je zadnji izmed osmih bratov, ki so umrli pred njim vsi, razen enega. Družinski člani so bili prepričani, da nad njimi preži prekletstvo, ker da je oče še kot mlad pastir med pašo črede v strašni nevihti stegnil roke proti nebu in Boga preklel. Iz

strahu in obupa. "Tedaj sem občutil smrtno tišino, /.../ moj oče se mi je zdel obsojen, da nas vse preživi kot nagrobni križ, ki je nasajen na gomilo vseh svojih upov", je zapisal Kierkegaard. Očetu se je približal šele tik pred smrtjo, saj je bil prepričan, da mora kot pravna žrtev za očetov greh živeti življenje odpovedi.

Kierkegaardova filozofija temelji na radikalnem kvalitativnem prelomu med osamljenim človekom – "šibko razmišljujočo trsko" – in Bogom, ki nas edini lahko odreši. Človek je svobodno in zavestno bitje, ki mora stopiti na pot samozavedanja lastne omejenosti in se prepustiti izkušnji globokega verovanja. Ne gre torej za pogrevanje teoloških nauk ali dogem, temveč za osebno in tvegano izbiro krščanske vere po vzoru Tertulianovega *credo, quia absurdum*. Ne estetsko ali moralno življenje, niti razumski dokazi nas ne bodo rešili občutkov tesnobe in obupa. Tvegajmo in se jim prepustimo, z vso močjo verovanja – to je Kierkegaardova brezkompromisna, tragična diagnoza.

Filozofski simpozij mednarodnega značaja, ki je poimenovan po mnogo prezgodaj preminulemu, v Škocjanu pri Divači pokopanemu filozofu Miklavžu Ocepku (1963–2005), je junija 2013 potekal ob dvestoti obletnici rojstva danskega filozofa, religioznega misleca in pisatelja, prekrival pa se je tudi z dvajseto obletnico delovanja založbe in revije Apokalipsa, ki je širše zasnovano kot kulturno-umetniško društvo.

Večji del zbornika predstavljajo prispevki simpozija, skupno jih naštejemo petinštirideset za dobrih šeststo strani teksta. Strokovne razprave se nanašajo na specifično konceptualna in teoretična vprašanja, pa tudi na interdisciplinarne analize eksistencialnih vprašanj. Ostale običajne rubrike revije Apokalipsa pa so širše nastavljene, posvečajo se filozofovemu delu in življenju. Preučevanje Kierke-

gaardovih del se v zadnjem desetletju krepí v srednjeevropskem prostoru, zato zbornik hrani veliko čeških in slovaških imen. Poleg gostov iz Danske, Severne in Latinske Amerike bi na tem mestu omenili predvsem slovenska imena. Poleg Primoža Reparja izstopajo Darko Štrajn, Dean Komel in Andrina Tonkli Komel, Iztok Osojnik, Andrej Ule, Eva D. Bahovec, Marko Uršič, Branko Klun idr.

Ambiciozno zasnovani projekt je "rodil" prej omenjeni Inštitut, v sklopu katerega se načrtujejo novi prevajalski podvigi, pa tudi posebna monografija o Edvardu Kocbeku v soavtorstvu dr. Spomenke Hribar in dr. Primoža Reparja. Podružnice Inštituta poleg Ljubljane delujejo v številnih evropskih državah, pri italijanski in avstrijski sekciji pa omenjamo tržaško prevajalko Dario Betocchi in Fabjana Hafnerja ter Lojzeta Wieserja iz Celovca.

"Časi so težki", pravi Repar, "/.../ potrebna je eksistencialna revolucija, preobrat duha, tako osebno-stno kot skupnostno." S svojo vseživljenjsko držo so jo ob Kocbeku dokazali denimo Václav Havel, Běla Hamvas in Jàn Patočka. „Temeljno zaupanje je tista dimenzija medčloveških odnosov, ki omogoča odprtost in ustvarjalno snovanje, v duhu eksistencialne komunikacije, kakor je vero poimenoval Kierkegaard, ki lahko preraste v skupnost posamičnikov“.

Globoko in navdihujoče sporočilo skoraj devetsto strani dolge monografije lepo sintetizirajo besede generalne direktorice UNESCO Irine Bokove, ki je projektu nudila pokroviteljstvo. Z razliko od filozofskih predhodnikov Kierkegarda, za katere je veljalo, da pomeni „pravilno delovati, na neki način, prilagoditi se redu sveta“, je Danec vnesel „filozofijo nezadržne navezanosti na edinstvenost, enkratnost in posamičnost samega sebe“. Njegov glas je za nas, tekoče posamičnike, zelo poučen. Onkraj ontološkega pesimizma človekove eksistencial-

ne bolečine nas je namreč opozoril, da postaja „svet človeški le z našimi dejanji in zavezami, ki jih sprejemamo, ne zato, ker sledijo redu stvari, /.../ ampak ravno zato, ker mu ne sledijo“. To humanistično sporočilo naj bo kompas tistim, ki se trudijo(/mo) prevzeti odgovornost za smisel lastnega življenja – nase.

Jernej Šček

Ciril Velkovrh *Cerkve in kapele v Sloveniji, posvečene svetima bratoma Cirilu in Metodu*

Knjiga Cirila Velkovrha, po stroki univ. dipl. matematika, sicer pa fotografa, urednika in ljubitelja planin, posvečena duhovnemu liku dveh oznanjevalcev evangelijske besede med slovanskimi narodi, sv. Cirilu in Metodu, njuni skrbi za blagovest, in svetiščem, ki so jima posvečena na Slovenskem, je vsebinsko kvaliteten in prisrčen prikaz stoletnega izročila in globokega spoštovanja, ki so ga slovenski ljudje izražali do obeh apostolskih svetnikov. V knjigi, ki jo je napisal in uredil Ciril Velkovrh, s strokovni članki pa sodelujejo tudi Andrej Vovk, Anton Rojc in akademik prof. dr. Milček Komelj,

Ciril Velkovrh

CERKVE IN KAPELE V SLOVENIJI,
POSVEČENE SVETIMA BRATOMA
CIRILU IN METODU

CERKVE IN KAPELE V SLOVENIJI, POSVEČENE SV. CIRILU IN METODU

slika	str.	objekt	zgr. leta	načrt	kraj (nmv)
01 a	06	ž. c. – zvonik	1958	arh. Anton Bitenc	Ljubljana – Bežigrad
01 b	08	ž. c.	1934	arh. Jože Plečnik	Ljubljana – Bežigrad
			1958		
02	10	Poslovna kapela	1940	arh. Jože Plečnik	Ljubljana – Žale
03	12	Pravoslavna c.	1936	arh. Momir Korinčič	Ljubljana – Trnoli
04	14	ž. c.	1986	arh. France Kvaternik	Škofljava (351 m)
05	16	Grško-katoliška c.	1903		Metlika (165 m) – pri pokopališču
06	18	ž. c.	1910	arh. Ferdinand Tumlir	Podgrad (570 m) – Btkuni
07	20	ž. c.	1927	arh. Maks Fabiani	Bije (169 m) – Vipavske gorice
08	22	Aljaževa kapela	1928	arh. Ivan Vurnik	Vrata (1100 m) – pod Triglavom
09	28	kapela	1898	načrt duhovnik Peter Požavka	pod vrhom Komna (1684 m)
10	30	kapela	1897	arh. France Kvaternik	Medišča peč (1780 m) pod Ojstrop
11	32	kapela	1936		pri planinski koči 1660 m visoko pod vrhom Pece
12	34	ž. c.	1971	arh. Ciri Zazula	Maribor (270 m) – Tazmo
13	36	ž. c.	1986	arh. Blaž Stupjak	Radenor (207 m)
14	38	kapela	2001	Anton Kolarč, ing. grad., Družina Koller	Solina (250 m) – ž. Sv. Jurij
15	40	kapela	1925		Trkova (350 m) – župnija Kuzma
			1959		

se prepletajo strokovna beseda, vizualne reprodukcije likovnih del in svetišč – cerkve, kapele –, ki so posvečene obema svetnikoma, ter duhovni nagovor, ki izhaja iz njune zvestobe do Božje besede in skrbi, da bi preko domače besede Božjo milost in uteho lahko užili vsi ljudje. Besedila v knjigi so informativno izčrpna, hkrati pa dovolj strnjena in napisana v prijetno berljivem slogu, da nas popeljejo v oddaljeno dobo prvega pisnega soočanja slovanskih narodov z novo krščansko vero. Na poti v Rim, na kateri sta obhodila tudi slovenske kraje, sta grško-makedonska apostola, katerih mati je bila po vsej verjetnosti Slovanka, v 9. stoletju pri papežu pridobila potrditev, da se trem svetim jezikom (hebrejsko, grško, latinsko), s katerimi Bog nagovarja človeka, pridruži cerkvena slovanščina. Sv. Ciril je, kakor vemo, umrl v Rimu in je pokopan v mozaično okrašeni cerkvi sv. Klementa. Sv. Metod pa je nadaljeval delo na Moravskem ter v Panoniji in njegov simbol dvojnega križa lahko danes vidimo na slovaškem kovancu za en euro.

Tudi na Slovenskem, še posebno na Primorskem, do tržaških cerkva, ki jih je z njuno podobo poslikal Tone Kralj, preko Vipavskega, Goriških Brd, do doline zgornje Soče, pa tja do doline Vrat pod severno

Triglavske steno, smo v preteklosti tema slovanskima apostoloma posvetili veliko prošelj in časti. Bila sta in ostajata »naša«, nosilca blagovesti slovanskim ljudem. Pričujoča knjiga nam v prepletu besede in podobe, ki jih povrh ponekod krasijo motivi in odmevi izbrane naravne pokrajine, priključuje spomin na globlje temelje naše skupne duhovne istovetnosti, na katero v današnjem času površine, hitrosti in potrošnje žal prevečkrat pozabljam.

prof. dr. Igor Škamperle

Knjigi na pot

*Knjižica **Cerkve in kapele v Sloveniji, posvečene sv. Cirilu in Metodu**, je izšla v zbirki Kultura pri Socialni akademiji. Napisal in slikovno opremil jo je Ciril Velkovrh, kateremu so se s strokovnimi prispevki pridružili še Andrej Vovk, Anton Rojc in dr. Milček Komelj. Velkovrh je po svojem zavetniku nedvomno povzel vztrajnost in upam si reči, da zanj velja načelo: »Brez vztrajnosti življenje nima trdnosti. Če se brez vztrajnosti lotiš nekega dela, nikoli ne stojiš trdo na tleh«. To s svojim obsežnim delom izpričujejo tako sveta brata kot Ciril Velkovrh.*

Kot narod se istovetimo z jezikom, kulturo, zgodovino in umetnostjo. Bolj ko spoznavamo in izkušamo našo kulturno dediščino, bolj preživetost postaja naš občutek zanj. Povezanost, skrb in odgovornost za njeno ohranitev so dota in temelj, da se v današnjem svetu kot narod obdržimo. Kulturno zapuščino lahko odkrivamo in izkušamo v pravem trenutku – nedoločljivem trenutku, ki nam spremeni življenje, ko imamo oči, da vidimo, in ušesa, da slišimo in tip, da občutimo.

Pričujoča knjižica, nas vabi na čudovito pot spoznavanja, posvečenih sv. Cirila in Metoda. Večina opisanih cerkva in kapel je lažje dostopnih in zanje nista potrebna priprava in planske oprema. Zlite z okoljem in prepojene z zgodovino nas pričakujejo, popotnike in romarje, ki potujemo skozi življenje. Izkusimo in oživimo jih.

Mojca Perat

Žarko Petan Hotel Dubrovnik

Danes že pokojni vsestranski umetnik Žarko Petan (1929–2014), pisatelj, dramatik, aforist, režiser, nas v svoji zadnji knjigi *Hotel Dubrovnik* popelje v trideseta leta prejšnjega stoletja – v čas svojega zgodnjega otroštva, ki ga je večinoma preživel v Zagrebu. Tam je namreč njegov oče Josip z izjemnim uspehom vodil Veliko kavano in hotel Milinov (kasneje preimenovan v Hotel Dubrovnik), ki sta se nahajala na osrednjem Jelačićevem trgu. Žal je moral dobro vpeljani posel kmalu prepustiti drugemu lastniku, toda njegova izredna poslovna žilica in občasna tveganja so ga že kmalu popeljala v Maribor, kjer je postal lastnik Kavarniške Astoria. Toda tudi ta kavarniška zgodba se niti približno ni razpletla srečno. Najprej so mu jo med vojno zaplenili nemški okupatorji, po vojni pa še nova oblast – vse to ga je tako potrla, da je kmalu za tem od žalosti umrl.

Vsa Petanova življenjska zgodba – od rojstva do starosti – je popisana tipično »petanovsko«, vedno nekoliko hudomušno, a nikoli zagrenjeno. V pripovedi pride do izraza njegov izredni občutek za opazovanje ljudi in dogodkov, kar vse mu je ostalo v spominu tako živo, kot bi se zgodilo pred kratkim. Mestoma tudi razmišlja in nekoliko moralizira. Zlasti je to izraženo v besedah, ki jih polaga na srce mladim: »Zato mladim svetujem, naj ne verjamejo zgodovini, dobro pa si zapomnite vse, kar se dogaja v vašem času, da boste lahko svojim potomcem posredovali svoje izkušnje. Uradna zgodovina je nezanesljiva, edini kriterij so osebne izkušnje, samo tem lahko verjame, če niste prodali svoje duše enim ali drugim.« (str. 68)

Pripoved se deloma dogaja tudi v Trstu in v predmestnem Rojanu. Tja se je namreč, po kapitulaciji Italije, preselila Petanova družina,

ki je po mamini strani (roj. Mermolja) izhajala iz Sela v Vipavski dolini. Tudi po vojni je imel kar nekaj stikov z zamejstvom – več kot 30 let je za Radio Trst A pisal tedenske prispevke o kulturnem življenju v matični domovini, občasno pa je režiral tudi kakšno slovensko predstavo.

Nekaj pikrih besed je namenil tudi komunizmu, ki je »vzhodno Evropo potisnil za pol stoletja nazaj, v čas strahu in osebne deformacije. Ta deformacija je bila za Slovenijo hujša kot za druge jugoslovanske republike in jugovzhodne države, kajti Slovenci smo kot zelo majhen narod bolj izpostavljeni prilagajanju kot večje države. Z drugimi besedami, Slovenci smo vedno bolj papeški od papeža.« (str. 120)

Tako kot mnogi Slovenci se je konec petdesetih let (1959), tudi sam znašel pred oznovskimi zasliševalci in bil na vojaškem sodišču v Beogradu obsojen na sedem let zapor. Na srečo so ga leta 1961 zaradi pomanjkanja dokazov izpustili, toda s tem še ni bilo konec težav z oblastjo. Iz zagate mu je kar dvakrat pomagal Stane Kavčič (avtor sicer napačno zapiše, da je takrat opravljal funkcijo ministra za notranje zadeve – v resnici je bil v tem času najprej predsednik Zveze sindikatov Slovenije, nato pa predsednik Ideološke komisije CK ZKS). Za ta in še nekaj zgodovinskih spodrseljajev se je bralcem že vnaprej nekako opravičil z besedami: »Bralci so se najbrž že navadili, da moje pisanje dogodkov ne spremlja vedno tako, kot so se v resnici odvijali.« (str. 176)

Čeprav imamo opravka z zelo osebno pripovedjo (avtobiografijo), je to predvsem Petanov poklon očetu, ki je bil sposoben in inovativen poslovnež, a se mu je z začetkom druge svetovne vojne kolo sreče obrnilo v nasprotno stran, kar ga je tudi zlomilo.

Rozina Švent

Knjižnica Dušana Černeta v letu 2014

Knjižnica Dušana Černeta je v letu 2014 redno izpolnjevala svoje poslanstvo med Slovenci v Italiji in v svetu, čeprav se je njen finančni položaj še zaostрил, saj so se v zadnjem letu javni prispevki za delovanje KDC še dodatno znižali. Upravni odbor se je zato moral tudi v tem letu odločiti za okrnitev delovne pogodbe z edino pogodbeno sodelovko.

Najhujši udarec pa je knjižnico doletel zaradi izgube pobudnika, dolgoletnega vodje, knjižničarja in duše naše ustanove Marjana Pertota, ki nam ga je neizprosna in huda bolezen iztrgala 8. decembra. Do zadnjega je na prostovoljni osnovi, neplačano skrbel za knjižnico in se zanimal za njeno delovanje, tako da njegove vloge ne bo mogoče nadomestiti, čeprav bomo njegovo delo nadaljevali.

Tako se je v letu 2014 nadaljeval projekt s posebno pogodbo s strokovno delavko Lučko Kremžar De Luisa za vnašanje podatkov o fondu knjig, periodike, drobnega tiska in arhivalij v računalnik, da bi bili tako podatki dostopni široki javnosti v digitalni obliki, kot tudi za vnašanje podatkov o gradivu naše knjižnice v vseslovenski kataložni sistem Cobiss. V letu 2014 je KDC prevzela iz vzajemne baze podatkov približno 820 zapisov in pripravila več kot 2.200 zapisov o zalogi v lokalni bazi podatkov.

Že v preteklih letih je naša strokovna delavka ugotovila, da veliko gradiva, ki ga poseduje KDC, ni vključenega v vzajemno bazo Cobiss.si. Velika novost v letu 2014 je bila brezplačna ponudba prof. Majde Tomažič, da bi poskrbela za nove zapise za knjige, ki jih mi imamo, a še niso v Cobissu, tako da navaden uporabnik ne more vedeti, če jih lahko sploh kje v Sloveniji dobi. Prof. Tomažičeva iz Ljubljane ima potrebne licence za vnašanje takih podatkov v sistem Cobiss, ki jih naša strokovna delavka nima, saj so potrebni posebni tečaji. Prof. Tomažič je v nekaj mesecih čisto nanovo popisala kar 770 knjig in brošur. To je izjemna pridobitev ne samo za KDC, ampak za vse Slovence, ki jih zanima publicistično delovanje Slovencev po svetu.

Za sorodno ustvarjanje novih zapisov za revije, časopise ipd., ki jih imamo kot unikate, ali pa jih doslej še nihče ni popisal – za te

zapise se zahteva spet drugačna licenca –, pa je knjižnica v letu 2014 vzpostavila sodelovanje z Narodno in univerzitetno knjižnico v Ljubljani.

Zaradi negotovega finančnega položaja knjižnice je bilo trajanje projekta s posebno pogodbo s strokovno delavko sprva omejeno na obdobje januar–avgust 2014, nato pa smo sklenili novo pogodbo od oktobra do konca leta 2014 in ob koncu leta smo jo podaljšali do 30. junija 2015, saj bi tudi zaradi smrti Marjana Pertota drugače vse delo zastalo.

Ob navedenem internem delu je knjižnica redno poslovala tudi za javnost, tako da so jo lahko interesi obiskovali po dogovoru, obenem pa je na mnoge prošnje za informacije ali kopije gradiva odgovarjala po elektronski in navadni pošti.

Tudi v letu 2014 smo objavljali posebno knjižničarsko rubriko Novice Knjižnice Dušana Černeta v tržaški reviji Mladika. Do načrtovanega izida najnovejše publikacije Marijana Pertota o gledališkem in kulturnem delovanju Slovencev v Kanadi pa še ni prišlo. Avtor je tik pred oddajo obsežnega gradiva oblikovalcu omagal, vendar bo njegovo delo v sodelovanju z Mladiko v tem letu pripeljalo do konca Lučka Kremžar De Luisa.

Knjižnica je tudi v preteklem poletju organizirala »zamejski dan« oz. zamejska dneva za maturante iz zdomstva, ki so obiskali Slovenijo. Triintriideset maturantov iz Argentine (RAST XLIII ali 43. Roj abiturientov srednješolskega tečaja) je s tremi svojimi vzgojitelji 26. in 27. junija v spremstvu predstavnikov KDC obiskalo Goriška Brda, greben in kaverne Sabotina v spremstvu zgodovinarja Renata Podbersiča in tako odkrivalo sledove prve svetovne vojne. Nato so si ogledali Gorico, v večernih urah pa so se predstavili javnosti v okviru »srečanj pod lipami« v Kulturnem centru Lojze Bratuž. Naslednji dan so obiskali Tržaško, se v Mavhinjah pri kosilu

srečali z mladimi zamejci in nekaterimi predstavniki naše skupnosti, nato pa podali do seslanske obale.

Za konec še 27. Nagrada Dušana Černeta. V Gorici smo jo 28. decembra izročili Skupnosti družin Sončnica, ki od leta 1994 deluje v korist družin in vrednot, ki so temelj družinskega življenja.

**Slovenska družina
ima ma mizi
MLADIKO**

Mali otrok v gneči izgubi svojo mamo. Končno sreča policista in ga vpraša: »Ali ste mogoče videli kakšno mamo brez mene?«

»Koga bi vprašal, kako bi se odvadil kajenja?«
»Vprašaj mene, jaz sem se že večkrat odvadil.«

Prvi mož: »Moja žena in jaz sva kakor eno.«
Drugi mož: »Moja žena in jaz pa sva deset.«
»Kako to?«
»Ona je ena, jaz pa sem ničla.«

»Jaka, kakšen poklic ima tvoj oče?«
»Zaposlen je v industriji prihodnosti.«
»Daj no! Kaj pa počne?«
»Tiska koledarje!«

»Kako to, da sam pomivaš posodo in pospravljaš stanovanje. Ali si odslovil gospodinjsko pomočnico?«
»Ne, poročil sem se z njo!«

Otrok pravi svojemu sošolcu: »Ata pravi, da ima naša mama laringitis. To je nekaj takega, kot da je televizor brez glasu.«

Zajčji par gleda, kako čarodej pričara iz klobuka zajčka za zajčkom. Zajec reče svoji zajčici: »Najina metoda mi je bolj všeč.«

»Halo, je tam društvo za varstvo živali?«
»Ja, kaj pa je?«
»Takoj pridite sem! Tukaj sedi nesramen poštar na drevesu in vpije na mojega psa!«

»Bi mi lahko posodil dvajset evrov?«
»Žal mi je, a jih nimam s sabo.«
»Kaj pa doma?«
»Hvala! Doma so vsi zdravi!«

»Ali verjameš, da je bil človek lahko v prejšnjem življenju žival?«

»To je pa traparija! To sploh ni mogoče!«

»Jaz pa verjamem! Nekoč sem bil osel.«

»Kdaj?«

»Ko sem ti posodil denar!«

Ustrežljiv prodajalec, ki je hotel prodati čim več, je rekel kupcu:

»Kupite še liter soka za svojo ženo.«

»Nisem poročen.«

»Potem pa kupite sok za svoje deklet«, je vztrajal prodajalec.

»Nimam dekleta.«

»Ste pa res srečni! Potem pa si privoščite steklenico konjaka.«

»Kdo je v vašem razredu najpametnejši?« je mama vprašala hčerko Lidijo.

»Nihče.«

»Kako, nihče?«

»Učitelj vedno pravi, da je v razredu eden bolj neumen od drugega.«

MLADIKA

Odslej v prodaji tudi v trafikih
na Dunajski cesti 14 na Opčinah
(nasproti Prosветnega doma)

Ste poravnali naročnino?

Celoletna naročnina 30,00 €.

Letalska pošta: Evropa 50,00 €, Amerika 60,00 €, Avstralija 65,00 €.

Poštni račun: 11131331; uprava Mladike, Ulica Donizetti 3 v Trstu (pon.-pet. med 9. in 17. uro).

Bančni račun: Zadrúžna kraška banka – Banca di Credito Cooperativo del Carso (IBAN: IT58 5089 2802 2010 1000 0016 916 ; SWIFT: CCRTIT2TV00).

Vse publikacije naše založbe

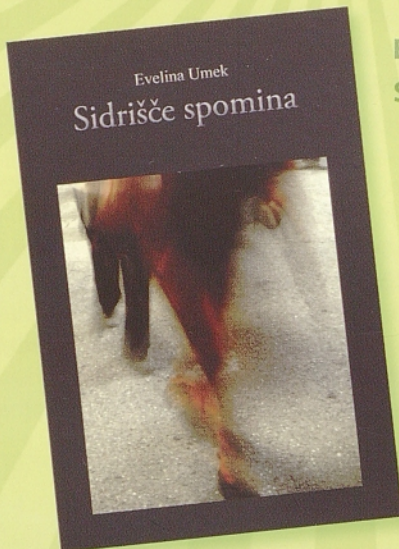
lahko dobite

- osebno na našem sedežu v ulici Donizetti 3
- naročite po telefonu na 040 3480818
- ali po e-mailu na uprava@mladika.com

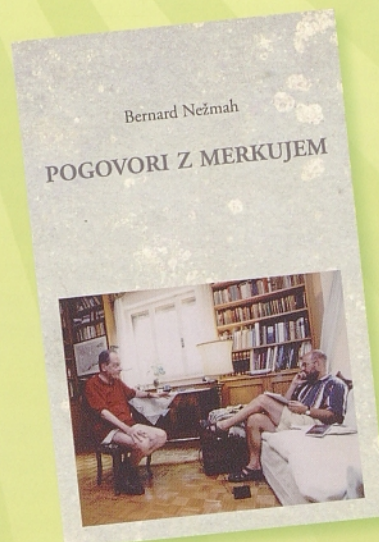
s 15% popustom!

KO NA JEZIKU
KOPNI SNEG

Marij Čuk
KO NA JEZIKU
KOPNI SNEG

EVELINA UMEK
SIDRIŠČE SPOMINA

BERNARD NEŽMAH
POGOVORI Z MERKŮJEM

MIROSLAV KOŠUTA
DNEVNIK O
LASTOVIČJEM GNEZDU